

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

<u>המאשימה</u>	מדינת ישראל
	- נגד -
<u>הנאשמים</u>	<p>1. חיים כהן – עניינו הסתיים</p> <p>2. כ. בונוס הפצות בע"מ – עניינה הסתיים</p> <p>3. רחמים זלוף</p> <p>4. סיגל חבז</p> <p>5. אודי זלוף</p> <p>6. ספר לכל - שיווק והפצה בע"מ ע"י ב"כ עו"ד עופר קורלנדר</p> <p>7. עודד שפר</p> <p>8. "מדע" סוכנות להפצת ספרים בע"מ ע"י ב"כ עו"ד אליהו סרור</p> <p>9. משה כהן</p> <p>10. שי כהן</p> <p>11. יש הפצות ספרים בע"מ ע"י ב"כ עו"ד בועז גולן, עו"ד שגיא רבינוביץ ועו"ד נטלי מיכאלוב</p>

גזר דין

1. עניינו של גזר דין זה בנאשמים מס' 3, מר רחמים זלוף (להלן – מר זלוף); מס' 4, גב' סיגל חבז (להלן – גב' חבז); מס' 5, מר אודי זלוף (להלן – אודי); מס' 6, חברת ספר לכל שיווק והפצה בע"מ (להלן – ספר לכל); מס' 7, מר עודד שפר (להלן – מר שפר); מס' 8, מדע סוכנות להפצת ספרים בע"מ (להלן – מדע); מס' 9, מר משה כהן (להלן – מר כהן); מס' 10, מר שי כהן (להלן – שי); ומס' 11, חברת יש הפצות ספרים בע"מ (להלן – יש הפצות).

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

2. ביום 27.10.20 ניתנה הכרעת דין בה הורשעו הנאשמים האמורים בעבירות שונות על חוק התחרות, התשמ"ח-1988 (להלן – חוק התחרות), ובעבירות של קבלת דבר במרמה, הכול כמפורט בהכרעת הדין. בהמשך לכך, הוגשו ונשמעו ראיות לעונש. נשמעו טענות הצדדים, בכתב ובעל פה. עתה, הגיעה העת לגזור את עונשיהם של הנאשמים.

3. מתחם העונש ההולם - כללי. נוכח הוראות תיקון מס' 113 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – חוק העונשין), מתכונת הדיון בגזר הדין תיעשה בהתאם לסימן א'1 לפרק ו' לחוק. אכן, כפי שטענו בצדק באי כוח הנאשמים, גם בעקבות התיקון האמור, הענישה היא לעולם אינדיווידואלית. כך היא גם במקרה הנוכחי. אין בכך כדי לגרוע מן העובדה, שהעקרונות המנחים בקביעת העונש המתאים, כמו גם האופן בו נשקלים שיקולי הענישה השונים, והשלבים בהם הם נשקלים, נקבעו בתיקון האמור באופן מפורט. החוק חל על העניין שבפניי, ומשכך אפעל על פי הוראותיו.

4. בהתאם למתכונת הדיון בפניי, בדעתי לקבוע מתחם עונש אחד לכל נאשם. אכן, בתיק זה מספר ניכר של אישומים ונאשמים. ברם, הזיקה הפרסונלית והעניינית בין המקרים, כפי שזו עולה מן המפורט בהרחבה רבה בהכרעת הדין, מצדיקה התייחסות כוללת לעבירות בהן הורשע כל נאשם ונאשם, לעניין קביעתו של מתחם הענישה, ולעניין הטלתו של העונש המתאים. לא למותר להפנות, בהקשר זה, להוראת סעיף 40ג(ג) לחוק העונשין, הקובעת כי בגזירת העונש על בית המשפט להתחשב, בין היתר, "במספר העבירות, בתדירותן ובזיקה ביניהן", ולשמור "על יחס הולם בין חומרת מכלול המעשים ומידת אשמו של הנאשם לבין סוג העונש, ואם גזר עונש מאסר – לבין תקופת המאסר שעל הנאשם לשאת". אוסיף, כי כאשר מדובר בכתב אישום רחב היקף, הכולל מספר כה רב של אישומים ונאשמים, כמו במקרה זה, שיקולים מעשיים תומכים בהפעלת סימן א'1 לפרק ו' של חוק העונשין, בהתאם לגישה עליה עמדתי.

5. העיקרון המנחה שנקבע בחוק העונשין לענישה, הוא קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם, ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו. בהקשר זה יש להביא בחשבון מספר שיקולים. הראשון הוא הערך החברתי המוגן שנפגע מביצוע העבירה (סעיף 40ג(א) לחוק העונשין). במקרה הנוכחי, הערך המוגן הוא הערך של תחרות חופשית (ע"פ 7829/03 מדינת ישראל נ' אריאל הנדסת רמזורים (14.7.2005), בפסקה 13). לגבי ערך זה פסק בית המשפט

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

העליון, כי "תחרות כזו מבטיחה לצרכן כי מבין היצע המוצרים בשוק, הוא יוכל לבחור ולרכוש את המוצר האיכותי ביותר, במחיר הזול ביותר ... תחרות חופשית מהווה גם תנאי הכרחי לקיומו של משק יעיל ובריא, ואף לצמיחה כלכלית" (שם). באותה פרשה קבע בית המשפט העליון גם, כי ערך התחרות החופשית הינו "ערך מרכזי בשיטתנו הכלכלית, החברתית והמשפטית", וכי "דיני ההגבלים העסקיים מבטאים הכרה זו".

6. אשר למדיניות הענישה הנהוגה (סעיף 40ג(א) הנ"ל). בע"פ 1408/18 מדינת ישראל נ' בן דרור (21.8.2018) הדגיש בית המשפט העליון כי "נקודת המוצא לענישה בתחום ההגבלים העסקיים חייבת להיות גישה מחמירה ברורה המתבטאת בהטלתם של עונשי מאסר בפועל מאחורי סורג ובריוח" (בפסקה 46 לפסק הדין). עמדה זו הוסברה בצורך "... לתת ביטוי הולם לפגיעה החמורה באינטרס הציבורי שנגרמת מביצוען של עבירות הגבלים עסקיים" (שם). הוטעם, כי מדובר ב"עבירות שפוגעות בחיי הכלכלה, ולכן גם בכל אחד ואחת מבני ובנות החברה. הן פוגעות בנשמת אפה של הכלכלה החופשית וברווחתם של יחידים כאחד" (שם). עוד צוין, כי עניינו ב"עבירות אינסטרומנטליות שמבוצעות לרוב לאחר שהעבריינין ביצע תחשיב כלכלי של התועלת מול הנזק שיגרמו לו מביצוע העבירה. על כן, ניתן לייחס משנה תוקף להנחה שלמדיניות הענישה הנוהגת צפויה להיות השפעה על הכוונת ההתנהגויות בתחום זה. על כך יש להוסיף את הקושי הרב הכרוך בחשיפת עבירות הגבלים עסקיים אשר מחייב קיומו של מסר הרתעתי הולם דרך קביעת מדיניות ענישה מחמירה" (שם; לשיקול הנוגע לאופי האינסטרומנטלי של עבירות אלה, ראו גם ע"פ 677/14 דנקנר נ' מדינת ישראל (17.7.2014), בפסקאות לח – לט)).

7. אכן, המדובר בעבירה אשר ככלל הסיכון לחשיפתה קטן. מעצם טיבו של העניין, הצדדים להסדר כובל הם שותפי סוד. חשיפת מעורבותם בהסדר עלולה לפגוע, בראש ובראשונה, בהם. יש להם תמריץ חזק ומובנה שלא לגלות את קיומו של ההסדר הכובל. מסיבה זו, קיים קושי טבוע בגילוי עבירות אלה. קושי זה קיבל ביטוי קונקרטי גם במקרה הנוכחי. היבטים אלה מעצימים את החשיבות של קביעת תג מחיר הולם, בשלב העונש, על מנת שמבצעים פוטנציאליים יראו לנגד עיניהם לא רק את התועלת הצפויה ממעשה העבירה. לא למותר להוסיף, כי לגבי מבצעהן של עבירות כאלה, ובכללן עבירות כלכליות, שהם לרוב אנשים נורמטיביים, ענישה הולמת, הכוללת מרכיב של מאסר לריצוי בין כותלי הכלא, היא אפקטיבית במיוחד, גם בשל הקלון הייחודי הנלווה לעונש כאמור.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

8. אשר לדרכי הענישה אותן יש לאמץ, ציטט בית המשפט בעניין בן דרור דברים שנכתבו בע"פ 1656/16 דוידוביץ נ' מדינת ישראל (20.3.2017), לפיהם "נוכח... הצורך להרתיע נאשמים פוטנציאליים מביצוע עבירות מסוג זה, ראוי כי יוטלו במקרים אלו עונשי מאסר בפועל שלא על דרך של עבודות שירות". בית המשפט אימץ בהקשר זה את האמור בעניין דוידוביץ הנ"ל, וקבע כי "אנו ממשיכים לפסוע" בדרך של מגמת ההחמרה בענישה בעבירות כלכליות, ובפרט בעבירות הגבלים עסקיים, תוך אימוץ הגישה לפיה יש להמשיך במגמה זו "בהדרגתיות ולא ב'קפיצות'" (פסקאות 46 – 47 לפסק הדין בעניין בן דרור). בה בעת הוטעם כי על מגמת ההחמרה להיות "עקבית וברורה" (בפסקה 47).

9. בהמשך לכך הודגש עוד, כי כחלק ממגמת ההחמרה הנ"ל, ועל מנת "לחזק את המסר ההרתעתי הכרוך בריצויים של עונשי מאסר", הרי ש"ככלל, על עונש המאסר בפועל כולו להתבצע מאחורי סורג ובריא" (שם, בפסקה 48). נפסק, כי דרך המלך אינה פיצול תקופת המאסר בפועל כך שחלקה ירוצה מאחורי סורג ובריא וחלקה במתכונת של עבודות שירות (שם). נאמר, כי "במקרים שבהם נאשם הורשע בעבירה של הגבלים עסקיים ונמצאה הצדקה לשליחתו למאסר מאחורי סורג ובריא, על הכלל להיות כי עונש המאסר בפועל יבוצע במלואו במתכונת זו" (שם). נכתב עוד, כי לעניין זה "... יש מקום לצעד נוסף בהשוואה להכרעות שהתאימו בעבר", תוך הפנייה לפסק הדין הנ"ל בעניין דוידוביץ, בו נגזרו עונשים בהם פוצלה תקופת המאסר בין מאסר מאחורי סורג ובריא לבין מאסר לריצוי בעבודות שירות. נפסק בהקשר זה, כי "פיצול זה יעשה רק מקום בו האיזון בין נסיבותיו האישיות של העבריין לבין האינטרס הציבורי שבריצוי עונש משמעותי בגין מעשה העבירה מאפשר זאת" (שם). ההנחיה לעניין זה סוכמה באמירה, לפיה "לנוכח הפגיעה הרבה שנגרמת לציבור מביצוען של עבירות הגבלים עסקיים והאינטרס הציבורי המשמעותי ביצירת הרתעה אפקטיבית מפני עבירות מסוג זה, האיזון בהקשרים אלו ייטה, על-פי רוב, לעבר ביצועו של עונש המאסר בפועל כולו מאחורי סורג ובריא. סטייה מאיזון זה תתאפשר רק במקרים חריגים שבהם נסיבותיו האישיות הייחודיות של העבריין מצדיקות זאת" (שם).

10. בהשלמה לכך אפנה בהקשר זה לע"פ 7014/06 מדינת ישראל נ' לימור (4.9.2007), שם צוין כי מאסר בעבודות שירות עלול, בחלק גדול מן המקרים, שלא להגשים את תכלית ההרתעה בתחום

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ההגבלים העסקיים, שכן הדבר עלול להיתפס כ"עסקה משתלמת". על רקע זה ציין בית המשפט העליון כי יעילותו של עונש המאסר ממש בכגון דא "נעוצה בהשלכות הקשות, שפעמים רבות אינן ניתנות לכימות כספי, המלוות נאשם שהיה עד כה 'בעל בעמיר', בעקבות עונש המאסר שהוטל עליו" (בפסקה 73).

11. בפסק דין נוסף שניתן לפני כשנה (ע"פ 6339/18 בלוא נ' מדינת ישראל (15.1.2020)) עמד בית המשפט העליון פעם נוספת על המדיניות שהותוותה בעניין בן דוד. צוין, כי הקביעות בעניין בן דוד בהקשר זה יפות גם למקרה האמור, בו נדונו אישומים שונים שביסודם הגבלים עסקיים בתחום הגיזום.

12. לא נעלמו מעיניי גזרי דין אליהם מפנה ההגנה, בהם נגזרו בתקופה האחרונה עונשי מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות על מי שהורשעו בעבירות על חוק התחרות (ת"פ (מחוזי י-ם) 24177-02-17 מדינת ישראל נ' בבלפר (14.6.2020); ת"פ (מחוזי י-ם) 22847-12-10 מדינת ישראל נ' בובליל (24.11.2019)). בשני המקרים האמורים לא היה מדובר בהרשעה בעבירה של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, כך שבנקודת המוצא קיים פער מובנה של ממש ביניהם לבין המקרה הנוכחי. קיימים גם הבדלים עובדתיים ניכרים לעין בין אותן פרשות לבין המקרה הנוכחי. מכל מקום, אין בגזרי דין אלה כדי לשנות מהלכתו הברורה והעקבית של בית המשפט העליון לעניין מדיניות הענישה, הראויה והנוהגת, בעבירות מושא התיק שבפניי. אשר לעונשים שנגזרו על מי מן המעורבים בפרשת הגיזום, מושא פסק הדין הנ"ל בעניין בלוא, הרי שבית המשפט העליון ציין בפסק דינו באותה פרשה (בפסקה 61), כי "העונשים שנגזרו על המעורבים בפרשה הם ללא ספק על הצד המקל". במצב זה, ובשים לב לנתונים המחמירים עליהם עמדתי הן בהכרעת הדין, הן לעיל, טיעוני ההגנה הנשענים על פסק דין זה, אינם יכולים לסייע לה.

13. חלק מן הנאשמים הורשעו גם בעבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. לעניין זה, הערך החברתי המוגן בעבירה זו הוא "חופש הרצון, חופש הפעולה וחופש הבחירה של המרומה" (ע"פ 752/90 ברזל נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(2) 539 (1992), בעמוד 564). קבלת הדבר במרמה במקרה זה התבטאה בקבלת הנחת הדעת של הגורמים שערכו את התיחורים במסגרת האישום הראשון והשני, תוך הסתרת קיומו של תיאום מוקדם. בחלק מן המקרים, היא התבטאה גם בזכייה

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

בתיחורים תוך הסתרה כאמור. בבסיסם של הליכים תחרותיים כאמור עומדת התחרות החופשית וההוגנת בין הצדדים. תיאום מוקדם בין הצדדים שומט את עיקר הבסיס לקיומם של אותם הליכים.

14. זאת ועוד, כאשר אדם מניח במרמה את דעתו של בעל סמכות, לגבי עובדות שהן רלוונטיות, הוא משבש באופן מהותי את שיקול הדעת וההכרעה של בעל הסמכות בהפעלתה. במרמה יש כדי להסיר את ה"סיכון" הנובע מהחלטה שלטונית שונה, אשר הייתה צפויה להתקבל אם היו הנאשמים מציגים בפני הרשות את מצב הדברים לאשורו. הפגיעה בערך חברתי זה, באישומים הנוגעים לתיאומים של הליכים תחרותיים, היא, אפוא, משמעותית. בתוך כך, הסתרת התיאומים היא חלק שלוב והכרחי במיזם העברייני. בלא הסתרה כאמור, לא ניתן היה להוציא את המיזם העברייני לפועל. בהסתרה אף טמון יסוד מהותי של חוסר יושר, ומה גם כלפי רשות ציבורית בעת שזו ממלאת את תפקידה.

15. הסדרי טיעון. בנקודה זו, יש צורך להתייחס לנושא נוסף שעלה בטיעונים לעונש, והוא הסדרי טיעון שנכרתו עם מעורבים אחרים בפרשה. שנים מן ההסדרים גובשו במסגרת תיק מקביל (ת"פ 54633-08-15), אשר בו הועלו אישומים דומים לאלה שבתיק הנוכחי. מדובר בהסדרים עם מר איתמר קרלינסקי (להלן – מר קרלינסקי); חברת לוני כהן בע"מ (להלן – לוני כהן); מר אריה מן-דעלי (להלן – מר מן-דעלי); וחברת דוד רכגולד ושות', חברה בע"מ (להלן – רכגולד); כל המעורבים שהורשעו ונענשו על פי הסדר טיעון ייקראו להלן ביחד – המעורבים הנוספים).

16. בעיון בכתבי האישום המתוקנים במסגרת הסדרים אלה עולה, כי מר קרלינסקי הורשע על פי הודאתו בששה אישומים, הדומים בתוכנם, בסדרם ובעבירות הנטענות בהם לאישומים מושא התיק שבכותרת. לגבי מר קרלינסקי ולוני כהן, ההבדלים העיקריים ביחס לתיק הנוכחי הם העדר ייחוס של עבירה של קבלת דבר במרמה באישומים הראשון והשני; וקיומו של אישום רביעי שעניינו הסדר ביחס לשעות פתיחה, אשר הצדדים לו הם מר קרלינסקי, לוני כהן, מר מן-דעלי ורכגולד (לעומת זאת, בתיק שבכותרת האישום הרביעי סב על טענות לתיאום מכרז בקרית ים). על מר קרלינסקי הושתו, על פי הסדר הטיעון, 9 חודשי מאסר לריצוי בין כותלי הכלא, וקנס בסך של 100,000 ₪. על לוני כהן הושת קנס בסך של 500,000 ₪.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

17. אשר למר מן-דעלי ולחברת רכגולד, עולה מכתב האישום המתוקן, הכולל ארבעה אישומים, תמונה דומה ביחס לשני האישומים הראשונים, אשר אף בהם נעדרת העבירה של קבלת דבר במרמה. שני האישומים הנוספים מתייחסים לתיאומים של מכרז מרמנת ומכרז משכ"ל (ותיאום הנחות בדומה לכתב האישום בתיק שבכותרת. ההבדל העיקרי בין העבירות בהן הורשעו מעורבים אלה לבין המקרה הנוכחי הוא שלא הורשעו בעבירות מושא האישומים הנוגעים למכרזי קריית ים וחולון, המהווים חלק מכתב האישום. על מר מן-דעלי הושתו, על פי הסדר הטיעון, 8 חודשי מאסר בפועל לריצוי בין כותלי הכלא, וקנס בסך של 75,000 ₪. על רכגולד הושת קנס בסך של 375,000 ₪.

18. התמונה דומה אף במסגרת התיק הנוכחי, בו גובש הסדר טיעון עם מר חיים כהן (להלן – חיים) וחברת כ. בונס הפצות בע"מ. מעורבים אלה הורשעו בשלוש עבירות, בהתייחס לתיאום מכרזי טלדור ומכרז מרמנת. על חיים הושת מאסר בפועל לריצוי בין כותלי הכלא, למשך 6 חודשים, וקנס בסך של 65,000 ₪. על חברת בונס הושת קנס בסך של 350,000 ₪.

19. ברי, כי הן מנקודת המבט של חיסכון בזמן שיפוטי, הן מנקודת המבט של נטילת אחריות, לא ניתן לגזור גזירה שווה בין הנאשמים שעניינם הסתיים בהסדר טיעון, לבין עניינם של הנאשמים מושא גזר דין זה. חלק מטענות הנאשמים התקבלו בהכרעת הדין, וגם לכך יש משקל. עם זאת, נדרשה השקעת משאבים של ממש, הן מן הצדדים, הן מבית המשפט, לצורך הכרעת דינם של הנאשמים.

20. עמידה של הנאשמים על זכותם החוקית לניהול הליך, אינה מהווה נימוק להחמיר בעונשם. בה בעת, בנסיבות האמורות לא נזקף לזכות הנאשמים נימוק משמעותי אשר עמד לזכותם של אותם מעורבים שבחרו להודות. בשל כך, לא ניתן לגזור גזירה שווה במקרה הנוכחי מן העונשים שהוטלו על מעורבים אלה (ראו ע"פ 5640/97 רייך נ' מדינת ישראל פ"ד נג(2) 433 (1999); ראו גם ע"פ 9449/01 יוספברג נ' מדינת ישראל (4.2.02); ע"פ 7721/11 זובידאט נ' מדינת ישראל (6.7.12)).

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

21. חרף כל האמור, העונשים שנגזרו על המעורבים הנוספים מהווים נתון רלוונטי בקביעת עונשם של הנאשמים. בע"פ 7068/06 מדינת ישראל נ' אריאל הנדסת חשמל רמזורים ובקרה בע"מ (31.5.2007), פסק בית המשפט העליון בהקשר קרוב כי

"לאור החשיבות הנעוצה בשמירה על רמה כללית של אחדות בענישה כלפי מי שביצעו את אותה עבירה באותן הנסיבות ובאותו המועד, הנובעת הן מטעמים הקשורים בתחושת הצדק בקרב הציבור ואצל העבריין עצמו, הן מסיבות הקשורות במהות העבירה ובשיקולי הענישה הנדרשים, אין זה ראוי, ככלל, לנתק לחלוטין בין העונשים ולהשית על הנאשמים שלא הודו עונש החורג באופן משמעותי מזה שנגזר במסגרת הסדר הטיעון" (בפסקה 17).

באותה פרשה נפסק עוד, כי "בהתעלם משיקולים נוספים, יש טעם בטענה שיש לראות בעונשים שנגזרו במסגרת הסדר טיעון כנקודת מוצא לעונשים שנגזרו על מי שלא נקשר בהסדר כאמור ... במיוחד כשמדובר בצדדים לביצועה של אותה העבירה, כשמידת החריגה מן העונש בהסדר הטיעון תיגזר, בין שאר השיקולים, גם על פי מידת ההמתקה בעונשו של הצד להסדר בעקבות נכונותו להיקשר בו, על כל היתרונות הנודעים להיקשרות בהסדר טיעון" (שם).

22. ברוח דומה, פסק בית המשפט העליון בפרשה אחרת, כי מידת הפער בענישה בין שני מקרים אשר באחד מהם מדובר במי שהודה במסגרת הסדר טיעון, ובשני במי שהורשע לאחר שמיעת הוכחות, צריך שתעמוד ביחס סביר לשיקולים, המצדיקים את ההבחנה ביניהם (עניין זובידאט הנ"ל, פסקה 10). יוצא, כי גזרי הדין בעניינם של המעורבים הנוספים הם נתון רלוונטי בהליך הנוכחי, אף כי אינם מהווים סוף פסוק לעניין מתחם העונש ההולם, או לעניין העונש המתאים.

23. בהקשר זה, אני מייחס משקל גם לכך, שעל פי הכרעת הדין בתיק זה, היו הנאשמים שהורשעו על פי הסדרי טיעון בתיק המקביל גורמים מרכזיים בענף. מעמדם בו משמעותי ובכיר בהרבה מזה של הנאשמים מושא גזר הדין הנוכחי. מעורבותם, בעיקר באישומי מרמנת ומשכ"ל, הייתה בולטת. הדברים עולים בחדות ובבהירות מן השיחות הרבות שבחומר החקירה, המתייחסות לשיג ושיח בין המעורבים בקשר לתיאומים סביב מכרז משכ"ל. אף עניינם של מעורבים אלה בתיאומים, ובמיוחד עניינם של מר קרלינסקי ומר מן-דעלי בתיאומים מושא האישום השישי בתיק הנוכחי, בולטים לעין.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

אכן, נתונים אלה לא היו חלק מן המסד העובדתי והראייתי לעונש שנגזר על נאשמים אלה. עם זאת, הם חלק מן התיק הנוכחי, וככאלה יש לתת להם משקל ראוי.

24. על רקע עקרונות כלליים אלה, אפנה עתה לענייניו של כל אחד מן הנאשמים, הן בקביעת המתחם, על רקע העבירות בהן הורשע כל נאשם ונאשם; הן לקביעת העונש המתאים. סדר הדיון יהיה בהתאם לסדר הנאשמים בכתב האישום.

25. נאשם מס' 3, מר זלוף. מר זלוף הורשע בעבירה של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, במסגרת אישומים 5, 6. כמו כן, הורשע מר זלוף בארבע עבירות לפי סעיף 48 לחוק התחרות, וזאת בזיקה לאישומים 1, 2, 3 – 4. עיקר החומרה המיוחסת לעבירות שעבר מר זלוף נוגעת לאישומים 5, 6, ועל כן אפנה עתה לעמוד על עיקרי הקביעות הרלוונטיות ביחס לעבירות אלה. מאליו מובן, כי אין בתיאור כללי זה, אשר נועד להניח את טענות הצדדים בהקשרן הראוי, כדי למעט מן הקביעות המפורטות בהכרעת הדין.

26. נקודת המוצא בעניינו של מר זלוף היא, כי הורשע במעורבות ישירה בשתי עבירות על חוק התחרות, שנעברו בשנים 2012, 2013. עבירה אחת נגעה למכרז מרמנת. האחרת, למכרז משכ"ל. טענות המאשימה בדבר קרטל בשוק האמור מתבססות על התנהלות מתמשכת במהלך תקופה ארוכה בהרכבה, הנוגעת לאישומים 1 – 4, ואשר תחילתה בשנת 2008. בלא למעט מחשיבותם של ההליכים התחרותיים מושא האישומים 5, 6, קשה לראות בהרשעותיו של מר זלוף בעבירות באישומים אלה, בסיס מספק לקביעה כי היה צד לקרטל מתמשך בענף.

27. לגופם של דברים, יש יסוד לטענות המאשימה בדבר חומרה משמעותית בעבירות בהן הורשע מר זלוף, בכמה היבטים.

28. ראשית, מדובר בתיאומים בין הסיטונאים העיקריים בשוק ספרי הלימוד. אין מדובר במעידה חד פעמית, כי אם בהתנהלות שחזרה בשני מכרזים. המפגשים בין הספקים לעניין זה לא היו אקראיים, ונקבעו בכוונת מכון על מנת לטכס עצה משותפת ביחס למכרזים הנדונים. בתוך כך, במסגרת התיאום של מכרז מרמנת, ניכרה פעולה מתואמת של הסיטונאים כקבוצה, עת החליטו

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

לפצות את יש הפצות, בדרך של העברת עבודות אליה. כמתואר בהכרעת הדין, הסכמה זו יושמה על ידי רוב הסיטונאים. ביחס למכרז משכ"ל, נקבע בהכרעת הדין שבין הסיטונאים היו ערוצי תקשורת פתוחים ושוטפים בכל הנוגע לכוונותיהם התחרותיות ביחס למכרז. היה מדובר בסדרה של תיאומים, פגישות ושיחות, אשר מטרתה הייתה לשחזר את הישגי השנה הקודמת, תוך יצירת חזית אחידה מול משרד החינוך. בתוך כך, השיג ושיח בין השחקנים בשוק נגע לא רק למכרז, אלא גם לתיאום של שיעורי הנחה שיינתנו לבתי ספר שירכשו מן הספקים באופן ישיר; ולשיעורי ההנחה שיינתנו אם משכ"ל תפנה לכל אחד מן הספקים בנפרד. על פי טיבן, מדובר בהסכמות אופקיות בין מתחרים. התמונה הכוללת העולה מהכרעת הדין היא של התארגנות משמעותית, נרחבת, שיטתית ומתוחכמת של הנאשמים, שנועדה לסכל את מכרז מרמנת ומכרז משכ"ל, ולהשיא את רווחי הנאשמים. פעולת הנאשמים בהקשר זה הוגדרה בהכרעת הדין כאינטנסיבית ומתמשכת.

29. שנית, התיאום התייחס למכרזים בהיקף גדול, אשר היוו מהלכים אסטרטגיים בענף. היקפו של מכרז מרמנת נאמד בכ – 600 מיליון ש"ח. היקפו של מכרז משכ"ל נאמד ביותר מ – 94 מיליון ש"ח. המכרזים נועדו להרחיב את פרויקט השאלת ספרי הלימוד, ובדרך זו להנגיש את ספרי הלימוד למספר גדול של תלמידים, וליישם תפיסה חברתית יסודית של צמצום פערים ושוויון הזדמנויות. התיאום בין הנאשמים שלא להגיש הצעות במכרזים היה צפוי להכשיל את המכרזים. כך אף היה בפועל. בתוך כך עולה, כי בעת התיאום של מכרז משכ"ל, היו הצדדים מודעים להצלחה שהניב התיאום של מכרז מרמנת בשנה הקודמת, עת זכו גם לשיעורי הנחה טובים מבחינתם, וגם לחלוקת השוק ביניהם.

30. שלישית, בתיאומים היה טמון נזק פוטנציאלי לא מבוטל, נוכח היקפם המשמעותי של המכרזים. בהקשר זה נקבע בהכרעת הדין, ביחס לתיאום ההנחות אגב מכרז משכ"ל, כי גם הפחתה של שיעור ההנחה באחוז אחד או שניים מצביעה, נוכח היקף המכרז, על נזק כספי פוטנציאלי של ממש בשל התיאום. ביחס למכרז מרמנת, נקבע בהכרעת הדין כי היה בהסדר הכובל פוטנציאל לסכל את האפשרות של הרחבת מעגל המשתתפים בתכנית השאלת הספרים, וכפועל יוצא מכך, פוטנציאל להגדלת נטל התשלום על חלק מן ההורים לפחות. בה בעת, נקבע בהכרעת הדין, ביחס למכרז מרמנת, כי לא הוכח קשר סיבתי בין ההסדר הכובל לבין קיומו של נזק. אוסיף, כי אין בידי לקבל את טענת המאשימה כי הסכמת הצדדים להסדר הכובל על העברת עבודות ליש הפצות בהיקף של

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

3.4 מיליון ש"ח, מהווה אינדיקציה על שיעורו של נזק. מדובר בסכום המתייחס למחזור כולל, להבדיל מרווח. ככזה, הוא אינו מלמד באיזו מידה היה ההסדר עשוי להעשיר את מי מהצדדים לו. מהכרעת הדין עולה, כי האגרה ששילמו ומשלמים ההורים במסגרת פרויקט השאלת הספרים לא השתנתה לאורך השנים. יש יסוד לטענת הנאשמים כי עובדה זו רלוונטית לעניין קיומו של נזק, בהיבט זה, כתוצאה מן העבירות מושא כתב האישום.

3.1 רביעית, מדובר במכרזים הנוגעים למוצר בעל אופי בסיסי ויסודי. יש ממש בטענת המאשימה, כי ספרי לימוד דרושים לכל התלמידים, מכל שכבות האוכלוסייה, לשם רכישת השכלה. בתוך כך, מדובר במכרזים שפרישתם כלל ארצית. היבטים אלה נוטים להעצים את החומרה בעבירות בהן הורשע מר זלוף בגדרי האישום החמישי והשישי. בה בעת, יש יסוד לטענת הנאשם, כי לא הונחה תשתית המלמדת כי עקב התיאומים בהם הורשע, נוצר סיכון ממשי לאספקת ספרי לימוד לתלמידים.

3.2 בצומת זה ניתן לסכם ולומר, כי מידת הפגיעה בערך המוגן העולה מכל האמור היא משמעותית. מנגד, נקבע בהכרעת הדין כי בפי הנאשמים טענות ראויות להתייחסות בדבר קשיים בהם היה נגוע מכרז מרמנת. בה בעת נקבע, כי בטענות הנאשמים הייתה מידה של הפרזה, בין היתר על רקע התנהלות הנאשמים בהקשרים קרובים. נקבע גם, כי בפי הנאשמים טענה לא מבוטלת כי חששותיהם נמצאו בדיעבד מוצדקים, לפחות בחלקם. יש בשיקולים אלה כדי למתן במידת מה את החומרה העולה מן הנסיבות עליהן עמדת. עם זאת, משקלו של שיקול זה מוגבל, משלא התקבלה בהכרעת הדין הטענה בדבר קשר סיבתי בין הקשיים עליהם הצביעו הנאשמים, לבין התיאומים בהם הורשעו.

3.3 שאלה אחרת אשר יש לבחון היא מה היה חלקו של מר זלוף בעבירות מושא האישום החמישי והשישי. מן החומר עולה, כי מר זלוף השתתף בפגישה השנייה בה התגבש ההסדר הכובל הנוגע למכרז מרמנת. עולה, כי לקח חלק פעיל בישיבה זו, והודיע לשאר המשתתפים על כוונותיה של ספר לכל. הוא גם ביצע את הסיכום שהושג בין חמשת הספקים שנטלו חלק בפגישה במשרד החינוך, על העברת עבודה ליש הפצות. בהכרעת הדין נקבע, בהקשר זה, כי לספר לכל היה אינטרס מובהק בהסדר, על מנת שלא תימצא במצב בו העבודה מושא המכרז תימסר לסיטונאים אחרים, והיא תיוותר בלא עבודה. מהכרעת הדין עולה, כי למר זלוף היה תפקיד מרכזי בחברת ספר לכל, ובתוך כך, בהתנהלותה של החברה ביחס להסדר הכובל.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

34. אשר למכרז משכ"ל, עולה מהכרעת הדין כי מר זלוף נטל חלק בשתי הפגישות הרלוונטיות לתיאום של מכרז זה. באופן דומה למכרז מרמנת, עולה כי מר זלוף היה משתתף פעיל גם בפגישות אלה. מר זלוף לקח חלק גם בפגישה נוספת, שנערכה במשרדי חברת רכגולד בחולון, בה גובשו הסכמות לעניין שיעורי הנחה שיינתנו לבתי ספר שירכשו מן הספקים ספרים באופן ישיר, ולעניין שיעור ההנחה שיוצע על ידי הספקים אם תהיה אל מי מהם פנייה נפרדת מנציגי משכ"ל או משרד החינוך.

35. לצד קביעות אלה, לא עולה מהכרעת הדין כי מר זלוף היה הרוח החיה או הציר המניע המרכזי של התיאומים. בכל הנוגע למכרז משכ"ל, הוא גם לא היה צד לשיחות שהתקיימו בין המעורבים ביחס למכרז ולתיאומו. זאת, להבדיל ממר קרלינסקי או מר מן-דעלי, אשר היה להם תפקיד מוביל, בתיאומים ושיחות.

36. מר זלוף הורשע גם בעבירה לפי סעיף 48 לחוק התחרות, בהתייחס לתיאומים מושא אישומים 1 – 4. הוא לא קיים, בהקשר זה, את חובתו לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירה לפי החוק. בידית התאגיד או בידי עובד מעובדיו. הן במישור הנורמטיבי, הן במישור העובדתי, חומרתה של עבירה זו קטנה במידה ממשית מן העבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, בהן הורשע מר זלוף במסגרת האישומים החמישי והשישי. עם זאת, קיומה של סדרת תיאומים להם הייתה ספר לכל צד, כמתואר באישומים 1 – 4, מצביע על סטייה ממשית של מר זלוף מחובות הפיקוח הקבועות בדין בהקשר זה. אזכיר, כי מר זלוף היה מייסד החברה; שימש כמנכ"ל החברה מאז נוסדה; היה בעלים של החברה ומורשה חתימה בה; בפועל, חתם בשמה ברוב המקרים; היה מעורב בכל ענייניה; ואישורו נדרש בנושאים שונים.

37. עמדת המאשימה היא, כי מתחם הענישה לגבי מר זלוף עומד על 9 – 17 חודשי מאסר לריצוי בפועל, קנס בסך של 100 – 200 אלף ₪, מאסר על תנאי ופסילה מכהונה כדירקטור בחברה ציבורית למשך חמש שנים לפי סעיף 226(א1) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 (להלן – חוק החברות). בהתחשב בכלל השיקולים עליהם עמדתי, מקובלת עליי עמדת ההגנה לפיה מתחם מוצע זה חורג לחומרה מן המתחייב מנסיבות המקרה. יש יסוד לעמדת המאשימה בדבר שיקולים משמעותיים

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

לחומרה במקרה זה. עם זאת, חלקו של מר זלוף בהסדרים שגובשו היה קטן יחסית. לא נודע לו תפקיד מוביל או יוזם בשכלולם או עיצובם של ההסדרים. במצב זה, ובשים לב לצורך לקיים יחס סביר לעונשים שהושתו על מעורבים מובילים בגיבוש ההסדרים, אשר הורשעו בעבירות נוספות, אין בידי לקבל את מתחם הענישה המוצע כסביר בנסיבות העניין. מנגד, לא ניתן לקבל את עמדת ההגנה, כי מדובר במקרה בו מתחם העונש עומד על מאסר ותנאי וקנס. אני קובע, אפוא, כי מתחם הענישה לגבי מר זלוף עומד על 5 – 9 חודשי מאסר לריצוי בפועל; קנס בסך של 75,000 ₪ - 125,000 ₪; מאסר על תנאי; ופסילה מכהונה כדירקטור בחברות ציבוריות.

38. אשר לעונש המתאים בתוך המתחם. יש יסוד לעמדת המאשימה, כי יש בהקשר זה משקל לשיקולי הרתעת הרבים, עליהם עמדתי לעיל. בה בעת, יש משקל לשיקול חלופי הזמן. המכרזים מושא האישומים בהם הורשע מר זלוף התקיימו לפני כשבע שנים. כתב האישום הוגש כשנתיים לאחר האירועים. יש יסוד לעמדת המאשימה, כי בהקשר זה יש להתחשב במורכבות החקירה. בהכרעת הדין עמדתי על כך, שניהול ההליך על ידי המאשימה היה יעיל ואפקטיבי, וכי דחיות בהליך, ככל שהיו, נבעו, במרבית המקרים, מבקשות של מי מן הנאשמים. עם זאת, חלופי הזמן נוטה להקרין על תכליות הענישה. טמונה בו גם מידה של פגיעה בנאשמים, המתהלכים שנים ארוכות כשעננה של ממש מעל ראשם. לכך יש לתת משקל.

39. אשר לנסיבות אישיות. מר זלוף הוא אדם כבן 86. אין לו עבר פלילי. מן החומר עולה, כי הוא סובל מחוליים שונים [הושמט].

40. עוד עולה מן החומר, כי אשתו של מר זלוף, כבת 75, [הושמט] הגב' זלוף אינה מלווה על ידי מטפלת סיעודית צמודה. לא הוצבע על מניעה כי הסיוע הנדרש לה יינתן על ידי בני משפחה אחרים, ומה גם שהמדינה לא התנגדה לכך שאם יוטלו עונשי מאסר לריצוי בפועל על מר זלוף, גב' חבו (בתו) ואודי (בנו), אלה ירוצו שלא במקביל. בה בעת, נוכח מורכבות מצבה של הגב' זלוף, יש יסוד מוצק להניח כי לנוכחותו של מר זלוף יש חשיבות ממשית עבורה, הגם שלא נשמעו עדויות לעניין זה. בהקדמת המאוחר אציין, כי הגב' חבו, בתם של בני הזוג זלוף, מתמודדת בעצמה עם בעיות רפואיות ונפשיות. ניתן להניח כי הדבר מקטין את יכולתה לסייע באופן שוטף בטיפול באמה.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

41. שקלתי, על רקע הנסיבות האמורות, האם מדובר במקרה בו יש הצדקה לסטות ממתחם הענישה. על פי המתווה שנקבע בתיקון 113 לחוק העונשין, נקודת המוצא לדיון נמצאת במתחם הענישה. עם זאת, במקרים נדירים ויוצאי דופן, זו אינה בהכרח נקודת הסיום. כך פסק בית המשפט העליון (כב' השופט ע' פוגלמן) בע"פ 5669/14 לופוליאנסקי נ' מדינת ישראל (29.12.2015). באותה פרשה קבע בית המשפט העליון, כי במקרים חריגים רשאי בית המשפט להטיל עונשים שאינם במסגרת מתחם העונש ההולם, וזאת "משיקולי צדק" (פסקה 214 לפסק הדין). חריג זה נגזר מן החובה לפעול על פי עקרונות המידתיות, הקבועים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (שם, בפסקה 215). בהקשר זה עמד בית המשפט על הצורך בהתחשבות בשיקולים פרטניים הנוגעים לנאשם, "כחלק מההתייחסות הוליסטית למכלול נסיבות חייו" (שם, בפסקה 216). הוטעם, כי הבנייה של תהליך הענישה אינה "מלאכה מתמטית" (שם, בפסקה 217). בתוך כך, בית המשפט חזר והדגיש, כי ההתחשבות בשיקולי צדק כאמור שמורה ל"מקרים חריגים וקיצוניים" (שם). מדובר ב"מקרים נדירים ויוצאי דופן", בהם נדרש "מיתון חריג ומיוחד של הגמול המצופה לנאשם" (בפסקה 217). מדובר ב"מקרים חריגים" (בפסקה 218). צוין במפורש, כי "פתח זה שאנו פותחים כאן לטובת חריגה ממתחם העונש ההולם – פתח צר הוא" (שם).

42. בית המשפט העליון לא קבע בהקשר זה רשימה סגורה של נסיבות העשויות להצדיק סטייה מן המתחם מטעמי צדק. אף שבאותו מקרה נדונה קטגוריה ספציפית של מקרים, בהם ענישה מאחורי סורג ובריח עלולה לקצר בצורה ניכרת את תוחלת חייו של נאשם שהורשע בדין, בית המשפט הניח, בהקשר זה, כי ככל שלא ייקבעו הנחיות מתאימות בחקיקה הראשית, "פסיקתנו תוסיף נדבכים נוספים להלכה זו" (בפסקה 220).

43. כעניין של יישום, עמד בית המשפט על כך שכאשר באים לשקול חריגה מטעמי צדק ממתחם העונש ההולם, יש "לאזן בין טעמי הצדק המצדיקים חריגה מן המתחם לבין חומרת המעשים שבהם הורשע הנאשם" (בפסקה 221). בהקשר זה באות בחשבון אפשרויות של הטלת עונש הנמוך במידתו מן הסף התחתון של מתחם הענישה (שם), כמו גם של הטלת עונש מתון יותר, מבחינת טיבו, מן הסף האמור (שם). בהקשר זה צוינה אפשרות של הימנעות מהשתת מאסר בפועל. צוין עוד, כי גם נאשם שמאסר "יסב לו סבל רב וייחודי", עלול להישלח למאסר בפועל מאחורי סורג ובריח (בפסקה 222). הוא הדין בנאשם שמצבו הבריאותי רעוע (שם). הנחת העבודה לעניין מצב רפואי היא, כי

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

"גורמי הרפואה בשירות בתי הסוהר ערוכים לטפל באסירים במצבים רפואיים שונים, כולל כאלה שאינם פשוטים כלל ועיקר" (שם). נקבע כי את מצבו הרפואי של מי שהורשע בדין יש לאזן עם שיקולים רלוונטיים אחרים (שם), ובהם הסכנה הצפויה לשלום הציבור מן הנאשם. טענה לקיצור תוחלת חיים אינה מקנה "חסינות מפני עונש מאסר בפועל" (שם).

44. יש יסוד לעמדת המאשימה כי גילו המתקדם של ומצבו הגופני של מר זלוף הם עילה להקלה עימו. בה בעת, לא הוצגה תשתית המלמדת כי מדובר במצב קיצוני, בו שהייתו של מר זלוף מאחורי סורג וברית מעמידה את חייו בסכנה או עלולה לקצר את תוחלת חייו (השוו ע"פ 2770/19 כץ נ' מדינת ישראל (3.5.2020)). ברם, שילוב נתוניו, ובמרכזם גילו המופלג, עם מצבה יוצא הדופן של רעייתו, מצדיק הקלה מסוימת ביחס למתחם העונש ההולם, הן ביחס לאורכו של עונש המאסר, הן ביחס לאפשרות ריצויו של חלק מן המאסר בדרך של עבודות שירות. אני מביא בחשבון בהקשר זה גם את דבריו של מר זלוף בפניי, מהם עולה מידה של חרטה והכאה על חטא.

45. התוצאה של כל האמור היא, כי אני גוזר על מר זלוף את העונשים הבאים:

א. 4 חודשי מאסר בפועל, אשר שני חודשים מהם ירוצו בין כותלי הכלא, ושני חודשים ירוצו בדרך של עבודות שירות, בכפוף לחוות דעתו של הממונה על עבודות השירות.

ב. מאסר על תנאי לתקופה של 6 חודשים, אשר ירוצה בפועל אם יעבור עבירה על חוק התחרות במשך תקופה של 24 חודשים שתחילתה ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

ג. קנס בסך של 100,000 ₪, המביא בחשבון גם את העולה מן החומר ביחס למצבו הכלכלי של מר זלוף ולמצבה של חברת ספר לכל.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ד. פסילה מכהונה כדירקטור בחברה ציבורית לפי סעיף 226(א1) לחוק החברות, וזאת למשך חמש שנים, אשר תחילתן ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

46. נאשמת מס' 4, הגב' חבז. הגב' חבז הורשעה בהכרעת הדין בכל ששת האישומים שבכתב האישום. באישום הראשון, המתייחס לתיאומים בשנת 2008 ביחס למכרז טלדור, הורשעה הגב' חבז בעבירה של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות. היא הורשעה באותה עבירה גם ביחס לתיאומים בשנת 2009 לגבי מכרז טלדור. עוד הורשעה בעבירות של צד להסדר כובל באישומים השלישי והרביעי, ביחס למכרזים בעיריית חולון (2009) ובעיריית קריית ים (2009). גב' חבז הורשעה גם בעבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות ביחס למכרזי מרמנת ומשכ"ל, וכן בתיאומים נוספים סמוך לתיאום מכרז משכ"ל, הכול כמפורט בהכרעת הדין ביחס לאישומים החמישי והשישי שבכתב האישום.

47. על נסיבות העבירות הנוגעות לאישומים החמישי והשישי עמדתי לעיל. הדברים יפים גם לגבי הגב' חבז. חלקה של הגב' חבז באישומים אלה פעיל יותר מזה של מר זלוף. היא נטלה חלק בשיחות ובפגישות עם מעורבים אחרים, ובהם מר קרלינסקי. הייתה לה מידה של מעורבות בתיאום הפגישות בהן גובשו ההסדרים הכובלים מושא אותם אישומים. היא הייתה שותפה בייזום אחת מן הפגישות. עולה מהכרעת הדין, כי ייחסה חשיבות לפעולה מתואמת בין הסיטונאים, והתבטאה ברוח זו בשיחה עם מר מן-דעלי. הייתה לה מעורבות משמעותית בקבלת ההחלטות בספר לכל לעניין זה. בהכרעת הדין צוין כי ניתן לזהות קו ברור של המשכיות בין מעורבותה של הגב' חבז בהסדר הכובל במכרז מרמנת, לבין השתייכותה של הגב' חבז למעגל הפנימי של הצדדים להסדרים הכובלים מושא האישומים הראשון והשני. בה בעת, כעולה מהכרעת הדין, הגב' חבז לא הייתה בעלת המילה האחרונה בספר לכל. ההחלטה הסופית לעניין זה הייתה של מר זלוף. גם לא היה לה תפקיד יוזם או מוביל בגיבוש עיקר ההסדרים הכובלים מושא אותם אישומים. באופן תואם, היא אינה הצד היוזם ברובם המכריע של תמלילי השיחות המוקלטות שנערכו בין מי מן המעורבים, הנוגעות לתיאומים מושא האישום השישי. אזכיר, כי בהכרעת הדין צוין בהקשר זה כי מר קרלינסקי ומר מן-דעלי מילאו תפקיד מוביל, בכל הנוגע לתיאום מכרז משכ"ל.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

48. אשר לאישומים האחרים. לגבי האישום הראשון, מדובר במכרז שנגע לרכישת ספרים במסגרת פרויקט השאלת ספרי הלימוד בבתי ספר. למכרז היו יכולים להצטרף כל בתי הספר במדינה. הספקים חילקו ביניהם את התיחורים שהיו אמורים להתקיים, לאחר שנבחרו ספקים בשלב ראשון של המכרז. התיאומים התייחסו לכמה עשרות בתי ספר. הספקים גם דנו ביניהם על בתי ספר ספציפיים. יש יסוד לטענת המאשימה, כי ניתן היה לפרוט אישום זה לתיאומי משנה רבים, המתייחסים בתורם לכל אחד ואחד מבתי הספר הרלוונטיים.

49. מהכרעת הדין עולה קיומה של שורה של נסיבות מחמירות בעבירה זו. מרבית הסיטונאים המשמעותיים בשוק ספרי הלימוד היו צד להסדר הכובל. התיאום היה רחב היקף, והתייחס לכתשעים בתי ספר. עלתה שיטתיות של ממש בתיאומים מצידה של הגב' חבז. הנזק הפוטנציאלי בשל התיאום היה רחב ביותר, שכן המכרז אפשר לכל בתי הספר בארץ להצטרף אליו. המדובר בתיאום של מכרז ציבורי. היקפו הכספי, בפועל, של המכרז היה משמעותי, מעט פחות משני מיליון ₪.

50. ההגנה שמה את הדגש על כך, שהצעות גיבוי שניתנו במסגרת מכרז זה לא היו גבוהות, כפי שניתן היה לצפות לשיטתה אם המניע של הנאשמים היה להשיא את רווחיהם. ברם, עיקר הקושי במקרה זה אינו נוגע לגובה הצעות הגיבוי, כי אם בחלוקת המכרז בין הסיטונאים, תוך עיקורו המוחלט של הממד התחרותי בשלב התיחור. הטיעון אינו מתמודד עם קושי זה, וככזה, משקלו היחסי אינו יותר ממוגבל.

51. חלקה של הגב' חבז בתיאומים היה אף הוא משמעותי. מצידה של ספר לכל, היא הייתה הנציגה הפועלת באופן שוטף ביישומו של ההסדר הכובל. היא זו שקיבלה ושלחה את הודעות הדוא"ל בהן בוצעו התיאומים. היא הייתה צד לתיאומים נקודתיים לעניין בתי ספר שונים. היא גם קיימה מעקב שוטף אחר ביצוע התיאומים בפועל. התיאומים מושא האישום הראשון היו נגועים במרמה, כמפורט בהכרעת הדין, ובגין היבט זה הורשעה הגב' חבז בעבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. גם לכך יש משקל.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

52. בתוך כך, נקבע בהכרעת הדין כי הגב' חבו הייתה, בהקשר זה, אורגן של ספר לכל. מדובר בחברה משפחתית, ובה שדרה ניהולית מצומצמת. נקבע, כי שימשה ציר מרכזי בחברה ומלאה בה תפקידי ניהול שונים, ובהם מנהלת מכירות של מוסדות, אחראית להוצאה לאור, מנהלת פרויקטים ומכרזים בחברה, ומנהלת קשרי לקוחות בחברה. היא טיפלה במסגרת החברה בהצעות מחיר, והייתה לה סמכות החלטה במכרזים שאינם גדולים. במכרז טלדור, היא ניהלה מטעם ספר לכל את המכרז ואת התיחורים שנעשו בגדרו, ושימשה כאשת הקשר של החברה מול חברת טלדור. מעמדה בחברה הוגדר כבכיר. בהכרעת הדין לא התקבלה טענה של הנאשמים כי טובת ההנאה שהפיקו הסיטונאים מן התיאומים הייתה זניחה ולא משמעותית. בהקשר זה אף נקבע, כי מספר בתי הספר שנכללו בפרויקט היה עשוי להיות גדול בהרבה מזה שהיה בפועל, וכפועל יוצא מכך, היה גדל בהתאמה הרווח הפוטנציאלי בגין התיאום. לעניין זה צוין בהכרעת הדין, כי דווקא לסיטונאים קטנים, כמו ספר לכל, היה אינטרס מובהק להבטיח נתח של 20% מן העבודה במכרז, בלא סיכון של תחרות. מנגד, נקבע בהכרעת הדין כי לא הוכח נזק בפועל כתוצאה מההסדרים הכובלים או המרמה מושא האישומים הראשון והשני.

53. ההגנה שמה דגש בטיעוניה על כך, שמכרזי טלדור כללו שני חלקים, הראשון, בו נבחרו ספקים שנכללו במאגר ספקים, והשני, בו היו אמורים להתקיים תיחורים ביניהם. לטענת ההגנה, חלקו הראשון של המכרז לא תואם. בטענה זו יש ממש. אין בה כדי לגרוע מתמונת החומרה הנוגעת לתיאום חלקו השני של המכרז, הכול כמפורט בהרחבה בהכרעת הדין ובגזר הדין.

54. האמור לעיל יפה ביסודו אף ביחס לאישום השני, אשר סב על תיאומים של תיחורים במסגרת מכרז טלדור במהלך שנת 2009. כטענת המאשימה, אף ניכר שכלול בהתנהלות הנאשמים במסגרת התיאומים של שנת 2009. בגדר תיאומים אלה, העירה הגב' חבו למי מן המעורבים האחרים, עת קבלה על דרך פעולתו ביחס למכרז שפורסם על ידי עיריית קריית ים, כי "אם עובדים בשיתוף אז עד הסוף". התפיסה המנחה היא, אפוא, של עבודה של הסיטונאים בשיתוף (ובלשון משפטית, במסגרת של הסדר כובל), אשר הגב' חבו הייתה חלק שלוב בו. אציין, כי טענה של הגב' חבו בדבר זיקה בין התנהלותם של הסיטונאים לבין מצג שנעשה כלפיה על ידי מי מאנשי טלדור, נדחתה בהכרעת הדין. בהקשר זה עלה גם, כי בזמן אמת סברה הגב' חבו כי תיאומי המכרזים בין הסיטונאים עלו יפה; כי כולם הרוויחו מכך; וכי הדבר עשוי להוות בסיס לעתיד.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

55. לגבי האישום השלישי. אישום זה סב על תיאום מכרז (14.5.09) לאספקת ספרי לימוד לבתי ספר בעיריית חולון, למשך ארבע שנים. מטרת ההסדר הייתה לשפר את התנאים עבור ספר לכל. מדובר במכרז שההיקף הכספי שלו עמד על כ - 13 מיליון ₪. הגב' חבו הייתה מעורבת ישירה ועיקרית בתיאום זה, הגם שלא יזמה אותו. יש יסוד לטענת המאשימה, כי פוטנציאל הנזק בשל תיאום זה עשוי להגיע לכ - 3% מן הסכום האמור, המשקפים את הפער בין שיעור ההנחה הניתן על ידי סיטונאי שיש לו בלעדיות, לבין שיעור ההנחה הניתן על ידי סיטונאי שאין לו הנחה כאמור. טענת הנאשמים כי הצעת ספר לכל במכרז הייתה הצעה תחרותית אינה גורעת מכך.

56. לגבי האישום הרביעי. אישום זה סב על תיאום מכרז בקריית ים. גם כאן, הייתה הגב' חבו מעורבת ישירה ועיקרית בתיאום. התיאום אף נולד כהמשך לפנייה שלה למר שפר ביחס לכוונותיו התחרותיות.

57. בלא למעט מחומרת ההתנהגות המדוברת, לא היה מדובר בתחכום יוצא דופן בתיאום מכרזים אלה. הדבר נעשה בהחלפה של הודעות דוא"ל קצרות. לא הוצבע על נזק קונקרטי לציבור בשל התיאומים. העבירה בה הורשעו המעורבים הייתה של צד להסדר כובל, בלא נסיבות מחמירות. כפי שצוין בהכרעת הדין, העבירות מושא האישום השלישי והרביעי אינן קרובות לרף החומרה הגבוהה בעבירות לפי חוק התחרות.

58. יש יסוד לטענת המאשימה, כי מהכרעת הדין עולה שבין האישומים השונים קיים חוט מקשר. תיאום מכרז טלדור בשנת 2009 היה המשך ישיר לתיאום המכרז בשנת 2008. תיאום מכרז משכ"ל (2013), כמו גם תיאומים נוספים שנעשו בסמוך לכך, היה המשך ישיר לתיאום מכרז מרמנת (2012). תיאום מכרז קריית ים (2009) היה קשור לתיאום מכרז טלדור באותה שנה, כאשר פעולות התיאום היו כרוכות זו בזו. אגב מכרז קריית ים, אף העירה הגב' חבו בכתב כי "אם עובדים בשיתוף אז עד הסוף". בתיאור זה טמונה מידה לא מבוטלת של חומרה. קשה ליישב את התמונה הכוללת עם טענת ההגנה, כי חלק מן העבירות בוצעו על ידי הגב' חבו מתוך תמימות, כביכול. אף את התנהלותה של הגב' חבו בחקירתה קשה ליישב עם טענה לתמימות ותום לב. אדרבה, התמונה המצטיירת היא של פעולה תוך מודעות ליתרונות הנובעים משיתוף פעולה אנטי תחרותי בין הסיטונאים, ותוך ניסיון להשיא ולמצות את התועלת הגלומה ביתרונות אלה.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

59. בה בעת, אין תשתית המאפשרת לקבוע, כי הייתה בין המעורבים הסכמת-על שהתקבלה מראש, לפיה יפעלו באופן מתואם בכל הליך תחרותי רלוונטי. בשנים 2010 ו- 2011 אין תשתית כלשהי על אודות תיאומים. בשנת 2009 תואמו שני הליכים מכרזים שפורסמו על ידי רשויות מקומיות. יש יסוד לסבור, כי אלה היו חלק קטן מכלל ההליכים המכרזיים שהתפרסמו בתקופה הרלוונטית. אף כי היה פוטנציאל ממשי להרחבתם של מכרזי טלדור, מושא האישומים הראשון והשני, בפועל אלה עמדו על ערך כולל של 3.5 מיליון ₪, חלק קטן מן המחזור השנתי הכולל של השוק. בנסיבות אלה, קשה לדבר במקרה זה על קרטל חובק כל, אשר הנאשמים שבפניי היו צד לו.

60. בסיכומם של דברים, תמונת החומרה העולה לגבי הגב' חבו היא משמעותית. עם זאת, מעורבותה משנית בבירור לזו של מר קרלינסקי, שהוא גורם פעיל, מוביל ודומיננטי בשוק בכלל, ובגיבוש עיקר ההסדרים בפרט. מתחם העונש ההולם בעניינה של הגב' חבו מושפע לא רק מן המדיניות הכללית שנקבעה לגבי עבירות אלה, ומחומרת התנהגותה כשלעצמה, אלא גם מן העונש שהושת על מר קרלינסקי, הגם שבמסגרת הסדר טיעון. במצב זה, מתחם העונש המוצע על ידי המאשימה, 16 עד 24 חודשי מאסר לריצוי בין כותלי הכלא, מופרז לחומרה¹. מנגד, עמדת ההגנה, לפיה מתחם העונש הראוי עומד על מספר מצומצם של חודשי עבודות שירות, אינה מתיישבת עם העקרונות הברורים עליהם עמדתי, ועם מכלול העבירות בהן הורשעה הגב' חבו. בהתחשב בכל האמור, נקבע בזה כי מתחם העונש ההולם עומד על מאסר בפועל, לתקופה שבין 8 חודשי מאסר ועד 13 חודשי מאסר. אשר לקנס הכספי, הוצע מתחם עונש הנע בין 150,000 ₪ ועד 250,000 ₪. בהתחשב בכלל הנתונים המפורטים לעיל, כמו גם בשיעורי הקנסות שהושתו במסגרת הסדרי הטיעון, ובשים לב לנתונים הכלכליים שנמסרו ביחס לגב' חבו וביחס לספר לכל, מתחם העונש לעניין זה עומד על 120,000 – 175,000 ₪. לצד אלה כולל מתחם העונש מאסר על תנאי, ופסילה מכהונה כדירקטורית בחברות ציבוריות.

¹ ההגנה העלתה טענה כללית הנוגעת להטלת עונשי מאסר על נשים. על פי טיבו, עניין זה אינו נוגע לקביעת מתחם העונש ההולם, כי אם לקביעת העונש המתאים. לעניין זה ניתן להפנות לסעיף 40(1) לחוק העונשין, הקובע, כאחת מן הנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה ובהן ניתן להתחשב בגזירת העונש המתאים ב"פגיעה של העונש בנאשם, לרבות בשל גילו". לפיכך, אדרש לטענות בהיבט זה במסגרת הדיון בקביעת העונש המתאים.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

61. העונש המתאים. הגב חבז היא כבת 50. היא נשואה. יש לה שלושה ילדים, מהם ילדה כבת שמונה, ושני ילדים בגירים, אחד מהם על סף גיוס לצבא.

62. כאמור לעיל, ההגנה הגישה מספר אסמכתאות המבקשות להצביע על הקושי בהטלת עונשי מאסר לריצוי בין כותלי הכלא על נשים (ראו שלי מזרחי סימון, "חלופות מאסר והסדרים ייחודיים בתוך בתי הסוהר לאסירות אימהות – סקירה משווה" (27.6.2018)²; ראו גם The Bangkok Rules, מערכת של כללים שהתקבלה על ידי המליאה הכללית של ארגון האומות המאוחדות ביום 16.3.11, לעניין האופן בו יש לנהוג בנשים אסירות ובדבר אמצעים שניתן לנקוט ביחס לנשים עברייניות, שאינם אמצעי משמורת). בהקשר זה הוצבע על כך, שבשראל מתקן כליאה אחד בלבד המיועד לנשים, בו נכלאות גם נשים שהורשעו בעבירות אלימות חמורות. מצב דברים זה אינו שנוי במחלוקת. יש בו כדי להחמיר את מידת הפגיעה העלולה לנבוע מהטלת עונש מאסר.

63. ההגנה מפנה לכך, שבמחקרים שהציגה עולה כי אסירות סובלות יותר מאסירים מבעיות נפשיות, וכי נשים הסובלות מבעיות נפשיות עלולות לסבול מהחרפה של אותן בעיות בעקבות המאסר (ראו במחקרה הנ"ל של גב' מזרחי סימון, בעמוד 9). צוין עוד, כי כאשר מדובר בנשים אימהות, ההפרדה מילדיהן מובילה למתח רב ומעצימה בעיות נפשיות (שם). מטבע הדברים, מדובר באמירות כלליות. הן אינן מייתרות את הצורך לקיים בחינה אינדיבידואלית של הנאשמת העומדת בפני בית המשפט, ושל התשתית הקונקרטית שהוצגה ביחס אליה, לרבות בהיבטים אלה.

64. בה בעת, יש יסוד לטענת המאשימה, כי בנקודת המוצא, המשפט הנוהג אינו מבחין, לעניין דרכי הענישה, בין גברים לבין נשים. אין הבחנה עניינית, המבוססת על השתייכות מגדרית, בכל הנוגע ליכולת לבצע עבירות על חוק התחרות, או עבירות מרמה. ואמנם, קיימים בפסיקה מקרים בהם הוטלו על נשים עונשי מאסר בפועל לריצוי בין כותלי הכלא בגין עבירות כלכליות (ראו, להמחשה בלבד, רע"פ 4173/15 אבו הלאל נ' מדינת ישראל (25.6.2015); ע"פ (מחוזי ת"א) 55936-12-13

² מסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת. פורסם באתר הכנסת:
main.knesset.gov.il/Activity/Info/MMM/Pages/document.aspx?docId=9d162a72-8f56-e811-80e1-00155d0a9876

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

דורון נ' מ.י. פרקליטות מחוז ת"א-מיסוי וכלכלה (18.2.2013); רע"פ 10562/07 דורון נ' מדינת ישראל (3.4.2008).

65. בהקשר אחרון זה אוסיף, כי לא שוכנעתי מן הטיעון ששיקולי ההרתעה, המהווים חלק מן התכליות שביסוד המדיניות העונשית בעבירות על חוק התחרות, חלים בעוצמה פחותה ביחס לנשים. מאליי מובן, כי לגברים אין מונופול בניהול עסקים, עליהם חל חוק התחרות. אף נשים מנהלות עסקים. לא הונחה כל תשתית היכולה ללמד כי מערך התמריצים הפועל לגביהן, בכל הנוגע לשכלול של הסדרים כובלים, שונה מהותית מזה הפועל על גברים בתפקידים ובמצבים דומים. ממילא, שיקולי הרתעה, הבאים ליצור תמריצים שליליים לשכלול הסדרים כובלים, רלוונטיים במלואם אף ביחס לנשים המנהלות עסקים. מיעוטם של המקרים, במשפט הפוזיטיבי, בהם נדונו עבירות כאמור שבוצעו על ידי נשים, אינו משנה מכך. זאת ועוד, האפקט המרתיע של העונש בעבירות הנדונות אינו נגזר מן המגדר של הנאשם עליו הוטל העונש, ואינו מושפע ממנו. הוא נובע מן התובנה, שלביצוע עבירות אלה, בלא קשר למגדר של מבצען, צמוד תו מחיר. לכל האמור אוסיף, כי שיקולי הענישה בעבירות אלה כוללים גם שיקולי גמול והלימה. אף שיקולים אלה אינם נושאים אופי מגדרי.

66. בהשלמה לכך אציין, כי אחד המחקרים אליהם מפנה ההגנה עצמה מלמד, בין היתר, כי 11% מן הנשים הכלואות בישראל הורשעו בעבירות מרמה (ראו ד"ר נורית יכימוביץ-כהן, "היבטים בכליאת נשים בישראל" (12.7.2017); המסמך הוגש לוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי בכנסת)³, בעמוד 3). 14% מהן מרצות מאסר קצר יחסית, של פחות משנה (שם, בעמוד 4). במצב זה, קשה לקבל עמדה עקרונית לפיה יש להימנע מהטלת עונש מאסר בין כותלי הכלא על הגב' חבז, אך בשל השתייכותה המגדרית. אין בכך כדי למנוע בחינה אינדיבידואלית של הפגיעה הטמונה בעונש זה בגב' חבז, כמתחייב הן מהוראת סעיף 40א(1) הנ"ל של חוק העונשין, הן מן האפשרות (המוגבלת) לסטות ממתחם העונש המתאים במקרים חריגים, כפי שנפסק בפרשת לופוליאנסקי הנ"ל.

³ - 18920b68-1bde-e611-80cc-00155d0206a2
<https://main.knesset.gov.il/activity/info/mmm/pages/document.aspx?docid=18920b68-1bde-e611-80cc-00155d0206a2>

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

67. בפי הגב' חבז טענות כי יש להקל בעונשה בשל מצבה הרפואי והנפשי. מן החומר שהוגש לעניין זה עולה, [הושמט]

68. יש יסוד של ממש להניח, כי על רקע כל אלה, טמונה בעונש מאסר בפועל מידה מוגברת של פגיעה בגב' חבז. אוסיף, כי ניתן היה להתרשם באופן בלתי אמצעי, במהלך שמיעת העדויות, ממצבה הנפשי [הושמט]. ההתרשמות עולה בקנה אחד עם האבחנות המפורטות לעיל. בה בעת, לא הוצגה חוות דעת קונקרטית העשויה ללמד על פגיעה בתוחלת חייה, או החמרה ממשית במצבה הנפשי [הושמט], כפועל יוצא מהטלתו של עונש מאסר. במצב זה, לא הוצגו נסיבות חריגות העשויות להצדיק סטייה ממתחם העונש הראוי, על פי אמות המידה שנקבעו בעניין לופוליאנסקי הנ"ל. יש יסוד לעמדת המדינה היא כי בשלב זה מצבה הרפואי מאוזן, וכי ניתן לעבור מעקבים רפואיים בבית הכלא.

69. עם זאת, מכלול השיקולים האמורים, כמו גם העובדה שהגב' חבז היא אם לילדה צעירה, מצדיקה קביעת עונש ברף התחתון של מתחם הענישה. הדברים אמורים גם נוכח השיקול של חלוף הזמן, עליו עמדתי לעיל, והחרטה שביטאה הגב' חבז בדבריה לבית המשפט. התוצאה של כל האמור היא, כי אני גוזר על הגב' חבז את העונשים הבאים:

א. מאסר לתקופה של 8 חודשים, אשר ירוצה בין כותלי הכלא. על שלטונות בית הסוהר לתת דעתם למצבה הרפואי והנפשי של הגב' חבז, ולתת את ההוראות המתאימות, לעניין דרכי הטיפול, ההשגחה וההשמה שלה, אשר יתנו מענה לעולה מן החומר.

ב. מאסר על תנאי לתקופה של 12 חודשים, אשר ירוצה בפועל אם תעבור עבירה על חוק התחרות במשך תקופה של 36 חודשים, שתחילתה ביום שחרורה מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליה בתיק זה.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ג. מאסר על תנאי לתקופה של 8 חודשים, אשר תרוצה בפועל אם תעבור עבירת מרמה במשך תקופה של 36 חודשים, שתחילתה ביום שחרורה מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליה בתיק זה.

ד. קנס בסך של 150,000 ₪, המביא בחשבון גם את העולה מן החומר ביחס למצבה הכלכלי של הגב' חבו ולמצבה של חברת ספר לכל.

ה. פסילה מכהונה כדירקטורית בחברה ציבורית לפי סעיף 226(א1) לחוק החברות, וזאת למשך חמש שנים, אשר תחילתן ביום שחרורה מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליה בתיק זה.

70. נאשם מס' 5, אודי. אודי הורשע בעבירה של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות במסגרת האישום השישי לכתב האישום, הנוגע למכרז משכ"ל ולתיאומים נוספים, הכול כמפורט בהכרעת הדין. האמור לעיל לעניין אישום זה יפה גם לגביו. לגבי חלקו של אודי, עולה מהכרעת הדין כי בא בדברים עם סיטונאים אחרים בנושא מכרז משכ"ל, כמו גם שיעורי ההנחה שיינתנו בגדרו. במסגרת מגעים אלה, שידר בבירור את כוונותיה התחרותיות של ספר לכל, שלא לגשת למכרז. עולה גם, כי גילה עניין פעיל בכוונותיהם של סיטונאים אלה. כן עולה, כי נחשף בשיחות האמורות לדברים מהם עולה בבירור תודעה כי יש להסתיר את התיאום בין הסיטונאים מידיעת הרשות. הוא השתתף באחת מפגישות הסיטונאים בהן גובש ההסדר הכובל לעניין המכרז.

71. אודי השתתף גם בפגישה השלישית שהתקיימה במשרדי חברת רכגולד. בהכרעת הדין נקבע, כי בפגישה זו הושגה הסכמה בין כל הסיטונאים על שיעור הנחה של 12% שיינתן על ידיהם. עוד נקבע, כי ההסכמה גובשה בהמשך לפנייה של הסיטונאים הקטנים, ובכלל זה ספר לכל. פנייה זו משקפת את האינטרס של סיטונאים אלה. נקבע, כי מדובר בהסכמה אופקית בין מתחרים, בדבר המחיר בו כל הסיטונאים יספקו לבתי הספר. לצד כל אלה אעיר, כי התמונה הכוללת העולה מהכרעת הדין היא, כי אודי היה מעורב בעל מעמד משני בגיבוש ההסדרים הכובלים.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

72. מהכרעת הדין עולה, כי גם טרם המועדים הרלוונטיים לאישום זה, נטל אודי חלק בפגישות בהן עלה נושא של הגבלת הנחות הניתנות על ידי הסיטונאים (ראו הודעתו ת/15, בעמוד 19). ברי, עניין זה אינו מצביע על עבירה נוספת בה היה מעורב. עם זאת, הוא מלמד כי פעילותו במסגרת האישום השישי לא הייתה דבר חריג מבחינתו.

73. אשר למעמדו של אודי בחברה. בשונה ממר זלוף, אודי היה עובד שכיר בחברה. עולה מהכרעת הדין כי היה אורגן בספר לכל. היו לו זכויות חתימה, הגם שטען שנעשה בהן שימוש מועט, בכפוף לאישורו של מר זלוף. הוא היה שותף להחלטות לגבי מכרזים. עובדי החברה היו כפופים אליו. שכרו הוא הגבוה בחברה.

74. בהתחשב בכל האמור, מתחם העונש ההולם בעניינו של אודי עומד על 3 – 5 חודשי מאסר לריצוי בין כותלי הכלא; קנס בסך של 60 – 80 אלף ₪; מאסר על תנאי; ופסילה מכהונה כדירקטור בחברות ציבוריות. עמדת המאשימה, אשר חתרה למאסר ארוך יותר, וקנס גבוה יותר, אינה מידתית, בהתחשב בכלל השיקולים המפורטים לעיל. בה בעת, גם עמדת ההגנה, אשר גרסה כי לכל היותר יש להסתפק במאסר קצר בעבודות שירות, אינה נותנת משקל ראוי לכלל הנסיבות הרלוונטיות.

75. אשר לעונש המתאים. אודי הוא כבן 52. הוא נשוי + 1. אין לו עבר פלילי. לא הוצג תיעוד המצביע על מצב רפואי מיוחד שלו, או נסיבות חריגות אחרות. מטיעוני בא כוחו עולה כי מעורבותו בעסק המשפחתי גדלה, נוכח מצבו וגילו של אביו. בדבריו ביטא שינוי מהותי בדפוסי התנהגותו כפועל יוצא מן ההליך הנוכחי. יש בכך כדי ללמד על מידה של חרטה והפנמה בדבר פסלותה של ההתנהגות בגינה הורשע בעבירה במסגרת האישום השישי. בשים לב לכל אלה, כמו גם לחלוף הזמן, בכוונתי לגזור על אודי עונשים המצויים במרכז המתחם שנקבע.

76. התוצאה של כל האמור היא, כי אני גוזר על אודי את העונשים הבאים:

א. מאסר בפועל לתקופה של 4 חודשים, אשר ירוצה בין כותלי הכלא.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ב. מאסר על תנאי לתקופה של 4 חודשים, אשר ירוצה בפועל אם הנאשם יבצע עבירה על חוק התחרות במשך תקופה של 16 חודשים, שתחילתה ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

ג. קנס בסך של 70,000 ₪.

ד. פסילה מכהונה כדירקטור בחברה ציבורית לפי סעיף 226(א) לחוק החברות, וזאת למשך חמש שנים, אשר תחילתן ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

77. נאשמת מס' 6, ספר לכל הורשעה בכל העבירות מושא כתב האישום. העבירות בוצעו על ידי אורגנים שונים של החברה, בפעולתם עבירה ולמענה. יש יסוד לטענת המאשימה, כי בדומה לסיטונאים קטנים נוספים, לספר לכל היה אינטרס משמעותי בביצוע התיאומים מושא האישומים הראשון, השני והשישי. היה לה גם אינטרס משמעותי בתיאום מושא האישום השלישי.

78. ספר לכל לא הייתה גורם יוזם בתיאומי מכרזי מרמנת ומשכ"ל, הם המכרזים המשמעותיים ביותר בכתב האישום. עם זאת, עולה מהכרעת הדין, כי ההסדרים מושא האישומים הראשון והשני, בהם חולקה העבודה בין הסיטונאים בחלקים שווים, פעלו לטובתה. הוא הדין בהסדר הכובל מושא האישום השישי, אשר נגע להנחות שיינתנו על ידי הסיטונאים, ואשר נבע מבקשתם של הסיטונאים הקטנים יותר.

79. לכל האמור אוסיף, כי הפגיעה הנובעת מהסדר כובל אינה נגרמת בעיקרה בשל חלקו היחסי של חבר זה או אחר בהסדר. היא נובעת מן ההתנהגות המתואמת בין מי שאמורים להתחרות האחד בשני. נקודת המבט לעניין זה היא כוללת. לכן, אין מקום לבודד את חלקו של כל צד בהסדר הכובל. כל אחד מן הצדדים להסדר הוא חלק שלוב והכרחי, במערכת שלמה. לכן, הגם שחלקו היחסי של כל צד להסדר הוא נתון רלוונטי בקביעת העונש, משקלו אינו מכריע. ברוח זו הנחה בית המשפט העליון, כי "הקריטריון של גובה המחזור של המערערת איננו קריטריון יחיד בענישה; ועצם

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

השתתפותן של חברות בהסדר כובל השולט על נתח מרכזי של השוק מחייבת קביעת פלטפורמה משותפת בסיסית ברמת הענישה, שמעבר לה ראוי לדרג את עונשיהם של הנאשמים השונים לפי מידת חלקם בביצוע העבירות" (ע"פ 8219/99 עזרא חומרי הדברה וצרכי חקלאות נ' מדינת ישראל (2.7.2001)).

80. עם זאת, יש משקל לכך שספר לכל היא אחד הסיטונאים הקטנים בענף. היקף פעילותה בתחום ספרי הלימוד, כעולה מהכרעת הדין, עמד במועדים הרלוונטיים על פחות משישית מזה של חברת לוני כהן. כעולה מדוחותיה הכספיים של החברה, פעילותה בתחום ספרי הלימוד מניבה הפסדים, באופן עקבי. בה בעת, לאורך השנים פעילות החברה בכללותה הייתה רווחית, אם כי מדור"חות בלתי מבוקרים לשנת 2019, עולים הפסדים לא מבוטלים. כל אלה רלוונטיים לעניין הקנס, נוכח הוראת סעיף 40 לחוק העונשין, הקובעת כי בקביעת מתחם עונש הקנס ההולם, יש להתחשב במצבו הכלכלי של הנאשם.

81. לכל האמור אוסיף, כי על חברת לוני כהן, אשר אין חולק על מעמדה הדומיננטי בענף, הושת קנס בסך של 500,000 ₪, במסגרת הסדר טיעון. תמונת העבירות בהן הורשעה דומה, בכללותה, לאלה בהן הורשעה ספר לכל. כמוסבר לעיל, על העונש המושט על ספר לכל לקיים יחס סביר לעונש האמור, הגם שספר לכל בחרה לנהל הליך מלא, ולא עומדת לה ההקלה השמורה עם מי שחסך את הצורך בניהולו של הליך עוד בתחילת הדרך.

82. לנוכח כל אלה, מתחם הקנס שנתבקש על ידי המאשימה, בין 600,000 ₪ לבין 1,100,000 ₪, מופרז לחומרה. אני קובע, בהינתן כלל השיקולים עליהם עמדתי, כי המתחם לעניין ספר לכל יעמוד על קנס בשיעור של 400,000 ₪ ועד 600,000 ₪.

83. בהתחשב בכלל השיקולים, ובכלל זה בחלוף הזמן, יועמד העונש המתאים על אמצע המתחם. אני גוזר, אפוא, על ספר לכל קנס בשיעור של 500,000 ₪. כמו כן, תחתום החברה על התחייבות בסך של 200,000 ₪ שלא לבצע עבירות על חוק התחרות או עבירות מרמה, וזאת במשך תקופה של 36 חודשים שתחילתה ביום גזר דין זה.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

84. נאשם מס' 7, מר שפר. מר שפר הורשע במרבית האישומים מושא כתב האישום. מדובר בעבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, ובקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, במסגרת האישומים הראשון והשני; בעבירה של צד להסדר כובל במסגרת האישום הרביעי; ובעבירה של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, במסגרת האישומים החמישי והשישי.

85. עמדתי לעיל על העבירות שבוצעו במסגרת כל אחד מן האישומים. הדברים, כפי שגם פורטו בהרחבה בהכרעת הדין, יפים בשינויים המחויבים לגבי מר שפר. כמפורט בהכרעת הדין, מבין החברות המעורבות בהליך זה, חברת מדע היא זו שהמחזור שלה, במועדים הרלוונטיים, היה הקטן ביותר. יש יסוד לטענתה, כי על פי העובדות המוסכמות שהוגשו לגביה, חלקה מתוך השוק הרלוונטי עמד על כ- 3%.

86. מר שפר היה במועדים הרלוונטיים מנכ"ל החברה, בעליה, מורשה חתימה ומנהל פעיל בה. מהכרעת הדין לא עולה מעורבות בולטת שלו בגיבוש עיקר ההסדרים הכובלים מושא האישום. הוא מעורב משני, אשר מעורבותו פחותה מזו של הגב' חבו. חריג לכך הוא באישום הרביעי. ההסדר הכובל באישום זה גובש בחליפת דוא"ל בין הגב' חבו לבין מר שפר, ביחס למכרז של עיריית קריית ים. מר שפר לא יזם את התקשורת, אך הוא זה שפנה לגב' חבו בבקשה כי לא תתחרה בו במכרז זה. הוא מילא, אפוא, תפקיד מרכזי ופעיל בגיבוש הסדר כובל זה. אוסיף, כי מר שפר השתתף בפגישות בהן גובשו ההסדרים הכובלים מושא האישומים החמישי והשישי. עולה כי לקח חלק בשיחות שהתקיימו בין הסיטונאים ביחס למכרז משכ"ל, מושא האישום השישי. בתוך כך, גילה עניין בכוונותיה התחרותיות של חברת ספר לכל.

87. עוד אוסיף, כי מן החומר עולה אינטרס מובהק של מדע בגיבוש ההסדרים הכובלים. כך, לגבי התיאום מושא האישום השני, נקבע בהכרעת הדין כי מדע תהיה הספקית היחידה לשבעה בתי ספר שבקריית ים. כחברה קטנה, היה למדע אינטרס מובהק בהסדרים מושא האישומים הראשון והשני, אשר הבטיחו לכל אחת מן החברות נתח של 20% מן העבודה במכרז. היה לה אינטרס דומה גם בהסדר מושא האישום השישי, אשר נועד לשמר חלוקת עבודה שווה שנקבעה בעקבות מכרז מרמנת. למדע היה גם אינטרס ישיר בריסון ההנחות הניתנות על ידי הסיטונאים הגדולים, כפי שהוסכם בהסדר הכובל שגובש בעקבות מכרז משכ"ל.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

88. מר שפר וחברת מדע לא ניהלו הגנה. ערב תחילתה של פרשת התביעה, ביום 1.1.18, הם הודו בעבירות הנ"ל, תוך שהמועד להכרעת דינם נדחה. גם אם אינם נמצאים בקו אחד עם נאשמים שהודו בעבירות במסגרת הסדרי טיעון סמוך להגשת כתב האישום, במישור המהותי קיימת מידה ממשית של קרבה ביניהם לבין אותם נאשמים. משהודו מר שפר וחברת מדע בכל המיוחס להם, חסכו זמן ומשאבים רבים, לבית המשפט ולצדדים. בתוך כך, נטלו אחריות מלאה, בשלב מוקדם של ההליך. לכך משקל ניכר לזכותם, הגם שהקביעות שבהכרעת הדין מחייבות אותם.

89. מר שפר ומדע טענו במסגרת טיעוניהם לעונש, כי העונשים שנגזרו בהסדרי הטיעון מוטים כלפי מעלה, שכן הם מביאים בחשבון גם את העונש אשר היה נגזר על מעורבים נוספים, אשר על פי אותם הסדרי טיעון יצאו מן התמונה. לטיעון זה לא הונחה תשתית מינימלית, ומשכך אין בידי לקבלו.

90. נדבך נוסף שיש להביא בחשבון ביחס למר שפר נוגע לעובדות מוסכמות, הנוגעות אליו ולמדע, אשר הוגשו על ידי הצדדים לבית המשפט (1.1.18). בין היתר עולה מהסכמות אלה, כי למדע בלעדיות ביחס למספר הוצאות לאור, אשר נתח השוק שלהן קטן; כי פעילותה של מדע מתרכזת באזור הצפון, בו היא מהווה ספקית עיקרית של ספרי לימוד; כי בתיחור השני במסגרת האישום השני, נפסלו מרבית הצעותיה של חברת מדע; כי תנאי המכרז באישום מרמנת 2012 אפשרו למספר מציעים לחבור יחד ולהגיש הצעה במשותף, כל עוד ההצעה מפרטת את שמות כל המציעים שלה; כי נאשמים אחרים הם שיוזמו את מרבית השיחות באישום השישי, בעוד שמר שפר ומדע נטלו חלק בחלק קטן של אותן שיחות שהוקלטו; כי למעט מספר מצומצם של מקרים, מר שפר ומדע קיבלו הודעות דוא"ל שלא נכתבו אליהם ישירות, אלא כהעתק, במסגרת התכתבות דוא"ל עם מספר מכותבים; כי לא הוגשו כתבי אישום נגד בעלי מספר חנויות ספרים, המוקלטים בשיחות הנ"ל, אשר מחזוריהן השנתיים (לרבות ספרי קריאה וציוד משרדי) מגיעים לכ – 20 מיליון ₪, 8 מיליון ₪ ו 4.5 מיליון ₪. בעלי החנויות גם לא נחקרו באזהרה (למעט בעל חנות אחד).

91. חלק מן ההסכמות הנ"ל אינו משפיע במידה משמעותית על תוצאת ההליך. כוחה של מדע באזור הצפון לא גורע מחומרת מעורבותם של מר שפר ומדע בהסדרים בהם הורשעו. פסילת רוב הצעותיה

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

של החברה בתיחור השני במסגרת האישום השני גם היא לא מפחיתה מחומרת התיאום של אותו תיחור, גם אם אניח שטובת ההנאה שצמחה לחברה פחתה, בשל כך. האפשרות להגיש הצעות במשותף במסגרת מכרז מרמנת לא יכולה, משום נקודת מבט, להוות לגיטימציה להסכמה מתואמת שלא לגשת למכרז, אשר נכמסה מעורכי המכרז על ידי השותפים לה. הסכמה זו אף לא נקשרה כתולדה של משא ומתן אשר תכליתו הייתה להגיש הצעות כאמור במשותף. אשר לאי חקירה או הגשה של כתבי אישום נגד בעלי חנויות, לא הונחה תשתית של ממש המלמדת כי ניתן לגזור גזירה שווה בין אלה לבין הסיטונאים שהועמדו לדין בהליך שבפניי, ומכאן שגם משקלו של נתון זה מוגבל.

92. שאר ההסכמות שופכות מידה כזו או אחרת של אור על טיב מעורבותם של מר שפר ומדע בעבירות מושא כתב האישום, ומשכך, יש לתת להן משקל ראוי בקביעת המתחם.

93. במסגרת הטענות לעונש, טענו מר שפר ומדע כי נוכח העובדה, שלגבי הספרים הרלוונטיים היו בנמצא מוציאים לאור שהחזיקו בבלעדיות, לא היה צורך בהוצאת מכרז, ומשרד החינוך היה יכול לקבוע מחירים לאחר משא ומתן עם כל הוצאה לאור רלוונטית. ברם, אין כל טענה כנגד חוקיותם של המכרזים מושא כתב האישום. בטיעון זה גם אין כל התמודדות עם הוראות חוק חובת המכרזים, התשנ"ב–1992. בנסיבות אלה, לא אצור בו משקל רב.

94. בסופם של הדברים, ובהתחשב בכלל השיקולים עליהם עמדתי, אני קובע כי מתחם העונש בעניינו של מר שפר יעמוד על מאסר בפועל, בין כותלי הכלא, לפרק זמן של 6 – 11 חודשים. בדומה לאמור לעיל ביחס לנאשמים אחרים, המתחם המוצע על ידי המאשימה, של מאסר בפועל לתקופה של 14 – 22 חודשים, מופרז לחומרה, ואינו נותן משקל ראוי לעונשים שהוטלו במסגרת הסדרי טיעון על מעורבים מרכזיים בפרשה.

95. אשר לקנס הכספי, הוצע מתחם עונש הנע בין 150,000 ₪ ועד 250,000 ₪. בהתחשב בכלל הנתונים המפורטים לעיל, כמו גם בשיעורי הקנסות שהושתו במסגרת הסדרי הטיעון, ובשים לב לנתונים הכלכליים שנמסרו ביחס למר שפר ולמדע (ראו נספח ח לטיעונים לעונש שהוגשו על ידי

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

נאשמים אלה), מתחם העונש לעניין זה יעמוד על 90,000 – 135,000 ₪. כן יכלול מתחם העונש מאסר על תנאי, ופסילה מכהונה כדירקטור בחברות ציבוריות.

96. אשר לעונש המתאים. מר שפר הוא כבן 74. אין לו עבר פלילי. מר שפר נטל אחריות מלאה למעשיו, וביטא חרטה ברורה עליהם. מדבריו, כמו גם מדבריהם של עדי אופי שבאו בפניי, עלתה תחושת בושה של מר שפר, הנובעת מן ההליך הפלילי (ראו עדות בתו, גב' אורי אגוז). לכך יש משקל. כאמור, מר שפר ומדע הודו במיוחס להם טרם תחילת ההוכחות, וחסכו בכך משאבים רבים, להם ולשאר הצדדים הנוגעים להליך. גם לכך יש משקל.

97. התמונה הכוללת היא של אדם צנוע אשר הפגין לאורך השנים מסירות למשפחתו, גם על חשבון טובתו שלו. עולה, כי מר שפר שמר על העסק המשפחתי שהקים אביו תוך ויתור על קריירה מקצועית וצבאית, תמך באמו ואחיו, והקים משפחה לתפארת (ראו גם עדות מר שאול אברמוביץ). עולה תמונה של אדם, אשר ככלל התנהלותו מתאפיינת ביושר והגינות (שם). הוא הוגדר כאיש טוב, אוהב ורודף שלום, המשמש כציר מרכזי של משפחתו (ראו עדות מר יהודה ליברמן). כל אלה עומדים לזכותו. ברם, אין מדובר בנתונים יוצא דופן, העשוי להשפיע במידה ממשית על העונש המתאים.

98. מן החומר שהוצג עולה כי מר שפר פעיל בקהילתו בהקשרים שונים. הוא נטל חלק בארגון שבוע הספר בעירו (חיפה) לאורך השנים (ראו מסמכים מן השנים 1981, 1986, 2000); הוא נהג לתרום ספרים למטרות שונות (ראו מסמך משנת 1994); הוא נהג להתנדב בעזרה לאזרחים ותיקים (ראו נספחים ו', ו'1 לטיעונים בכתב לעונש); הוא מסייע ככל יכולתו לעובדים לשעבר שעבדו בחברה שבבעלותו (ראו נספח ו'2 לטיעונים בכתב לעונש), כמו גם לקרובי משפחה. כל אלה ראויים להישקל, הגם שלא מדובר בתרומה חברתית יוצאת דופן, העשויה להטות באופן מהותי את שיקולי הענישה.

99. מן החומר עולה כי מר שפר שימש כקצין במילואים במלחמת ששת הימים, שירת בשירות סדיר וקבע בחיל הם, ובהמשך שירת בהתנדבות בחיל הים משך ששה חודשים במהלך מלחמת יום

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

הכיפורים. בחומר נמצא ביטוי גם לשירות במבצע של"ג. אף לאלה יש משקל, הגם שאין מדובר בשירות חריג או יוצא דופן.

100. מצב רפואי. מן החומר הרפואי עולה כי מר שפר סובל מיתר לחץ דם, ומטופל תרופתית בשל כך (2013). במסמך רפואי משנת 2013 הומלץ לו להימנע מהתרגשויות והתרגזויות. צוין גם, כי עמידה בחקירה עלולה לגרום לעלייה נוספת בלחץ דם, וכי מצבי דחק/התרגשויות גורמים לקפיצות חדות מאד בלחץ דם. בטיעונים לעונש הוזכר, כי בשלב החקירה, נמנעה המדינה ממעצרו כדי לאפשר טיפול. נטען גם כי חקירתו הותאמה למצבו האמור. הדברים לא הוכחו, ולעיקריהם יש הד בחומר הרפואי מזמן אמת.

101. בהקשר זה הוצג חומר משנת 2018, לפיו מר שפר סובל ממפרצת אאורטלית, שהוגדרה קלה. במסמך "הפנייה כללית" מיום 16.11.20, צוינה הרחבה של עורק הלב הראשי, המחייבת לשמור על ערכי לחץ דם לא גבוהים. צוין כי יש להימנע מחשיפה למצבי לחץ, על מנת לא לגרום לעלויות מסוכנות בלחץ הדם. במסמך פורטו תרופות שונות שמר שפר נוטל דרך קבע. תמונה דומה עולה מסיכום ביקור (קרדיולוג) מיום 10.5.20.

102. לצד כל האמור, לא הוצגה חוות דעת מקצועית עדכנית, הקובעת בבירור כי עונש מאסר עלול לפגוע בתוחלת חייו של מר שפר בשל לקות זו. במצב זה, אין מדובר במקרה הנופל לגדר החריג המצומצם שנקבע בעניין לופוליאנסקי. בה בעת, על שירות בתי הסוהר יהיה לתת את הדעת למצבו הרפואי של מר שפר, בקביעה אם הוא כשיר, מבחינה זו, לריצוי עונש מאסר.

103. בשולי עניין זה אעיר, כי לא נעלמה מעיניי טענה הנוגעת גם ללקות אורתופדית של מר שפר שהתגלתה בשנת 2018. ברם, מעין בחומר הרפואי שהוצג לעניין זה לא עולה תשתית, העשויה להשפיע באופן ממשי על שיקולי הענישה.

104. כאן המקום להתייחס למצבה הרפואי של אשתו של מר שפר. מן החומר עולה כי אשתו של מר שפר, היום כבת 72, עברה שתי תאונות משמעותיות בשנים האחרונות. נקבעו לה דרגת נכות יציבה של 19% (2014), ו- 14.5% (2016). היקף משרתה הצטמצם. היא זקוקה לעזרה יום יומית.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

היא טופלה (2013, 2017, 2019) ומטופלת גם עתה במרפאת כאב, בעיקר בשל כאבי גב וכאבים בכתף. היא נוטלת תרופות שונות לצורך התמודדות עם מצב זה. בה בעת, מן הטיעונים עולה, כי היקף ואינטנסיביות העזרה לה היא נזקקת פחתו עם השנים. עולה עוד, כי אם יישלח מר שפר למאסר, ילדיו יצטרכו להירתם לעזרה. ניתן להתרשם מן החומר, כי אשתו של מר שפר מתמודדת עם מצב רפואי לא פשוט. לצד מצבו הרפואי של מר שפר, ושאר שיקולים עליהם עמדתי ואעמוד, יש במצבה של אשתו כדי להצדיק קביעת עונש ברף הנמוך של המתחם.

105. עם זאת, התשתית אינה מצויה בשורה אחת עם זו שהוצגה בעניינו של מר זלוף, ואינה מצדיקה סטייה לקולה מן המתחם שנקבע. אציין, בהקשר זה, כי על פי טיעוניו של מר שפר, מצבה של אשתו אינו מונע ממנה להתנדב במסגרות שונות (ראו פסקה 24 לטיעונים לעונש). אף שמדובר, לכל הדעות, בפעילות מבורכת, עולה מכך כי רמת הפגיעה בתפקוד היומיומי אינה בחומרה הנטענת. אף חומר רפואי הנוגע להפרעות בקצב הלב שהתגלו אצל אשתו של מר שפר בשנת 2020, אינו משנה את התמונה באופן מהותי.

106. לכל השיקולים האמורים מצטרף השיקול שעניינו חלוף הזמן. אשר למגפת הקורונה, שהוזכרה בטיעוני בא כוחו של מר שפר, הרי שאין בכוחה לאיין את שיקולי הענישה החלים על העניין. אני יוצא מהנחה, כי עניין זה יובא בחשבון על ידי שב"ס, אשר ייתן אליו את דעתו הן ביחס לכשירותו של מר שפר לרצות עונש מאסר בין כותלי הכלא, הן ביחס לדפוסי החזקתו במאסר, ככל שיימצא כשיר.

107. התוצאה של כל האמור היא, כי אני גוזר על מר שפר את העונשים הבאים:

א. 6 חודשי מאסר לריצוי בפועל בין כותלי הכלא.

ב. מאסר על תנאי לתקופה של 9 חודשים, אשר ירוצה בפועל אם יעבור עבירה על חוק התחרות במשך תקופה של 24 חודשים שתחילתה ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ג. מאסר על תנאי לתקופה של 6 חודשים, אשר תרוצה בפועל אם יעבור עבירת מרמה במשך תקופה של 24 חודשים, שתחילתה ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

ד. קנס בסך של 120,000 ₪, המביא בחשבון גם את העולה מן החומר ביחס למצבו הכלכלי של מר שפר.

ה. פסילה מכהונה כדירקטור בחברה ציבורית לפי סעיף 226(א1) לחוק החברות, וזאת למשך חמש שנים, אשר תחילתן ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

108. נאשמת מס' 8, מדע. האמור לעיל ביחס לחברת ספר לכל יפה, בשינויים המחויבים, לגבי מדע. שוני רלוונטי, העומד לזכותה של מדע בהשוואה לספר לכל, נעוץ בכך שלא הורשעה בעבירה ביחס לאישום השלישי. חלקו של מר שפר בעבירות, בהן פעל מטעמה של מדע, היה קטן מזה של הגב' חבז. מדע, ביחד עם מר שפר, נטלה אחריות למעשיה, והודתה בעבירות שיוחסו לה טרם החל שלב הראיות. שוני נוסף נוגע לכך שחלקה בשוק קטן יותר, ורווחיותה לאורך השנים הייתה נמוכה יותר. נוכח מכלול נתונים אלה, מתחם הענישה לו טענה המאשימה לגבי מדע, קנס בסך של 500,000 ₪ - 1,000,000 ₪, מופרז לחומרה. בהתחשב בכל האמור, אני קובע כי מתחם העונש יעמוד על 325,000 ₪ ועד 475,000 ₪. בהתחשב בכלל השיקולים, ובכלל זה בחלוף הזמן, יועמד העונש המתאים על אמצע המתחם. החברה תשלם, אפוא, קנס בסך של 400,000 ₪. כמו כן, תחתום החברה על התחייבות בסך של 150,000 ₪ שלא לבצע עבירות על חוק התחרות או עבירות מרמה, וזאת במשך תקופה של 24 חודשים שתחילתה ביום גזר דין זה.

109. נאשם מס' 9, מר כהן. מר כהן היה מנכ"ל, בעלים, מורשה חתימה ומנהל פעיל ביש הפצות בתקופה הרלוונטית. הוא הורשע בעבירות בשני אישומים. באישום החמישי, הורשע בעבירה של

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות. האמור לעיל לגבי האישום החמישי חל לגבי מר כהן, בשינויים המחויבים.

110. ספציפית לגביו, מהכרעת הדין עולה כי מר כהן היה, בשם חברת יש הפצות, צד להסדר הכובל שגובש בין הסיטונאים בפגישה שקיימו ביחס למכרז מרמנת. מלכתחילה, הפגישה בין הסיטונאים נקבעה נוכח היקפו החריג של המכרז, על מנת לברר את כוונותיהם ביחס להגשת הצעות, וכדי לקיים התייעצות הדדית אם לגשת למכרז. בהקשר זה נקבע, כי עצם הפגישה בין הסיטונאים, ביחס למכרז, כמו גם הדברים שנאמרו בה, תומכים בטענת המאשימה כי מטרתם של הסיטונאים הייתה ליצור ודאות ביחס להגשת הצעות במכרז, אשר תמנע מצב בו מי מן הסיטונאים לא ייגש, ויימצא כשידיו על ראשו, אם האחרים ייגשו ויזכו. נקבע, בהקשר זה, כי מדובר התארגנות משמעותית, נרחבת, שיטתית ומתוככמת של הנאשמים, שנועדה לסכל את מכרז מרמנת.

111. בהכרעת הדין לא התקבלה הטענה כי מר כהן אך עבר באקראי במקום. באופן דומה, לא התקבל הניסיון לצייר את מר כהן כמי שנקלע באקראי לשיח אודות כוונותיהם התחרותיות של הסיטונאים ביחס למכרז מרמנת. בתוך כך, נקבע כי גם אם נכונה הטענה כי השתתף בפגישה למשך זמן קצר, אין בכך כדי לסייע לו, שכן לא משך הזמן הוא הקובע לעניין זה, אלא תוכן הדברים שהוחלפו בפגישה.

112. מהכרעת הדין עולה, כי בהמשך לכך, מר כהן לא לקח חלק בשיבה בין חמישה מן הסיטונאים לבין משרד החינוך, בה גובש סיכום על חלוקת המכרז בין אותם סיטונאים. עם זאת, סיכום הישיבה האמורה נשלח למר כהן על ידי מר קרלינסקי, על מנת שידע כי דברים לא נעשים מאחורי גבו. כעולה מהכרעת הדין, הסיטונאים הסכימו לפצות את יש הפצות, ולהעביר לה חלק מן העבודה שיקבלו ממשרד החינוך. כמפורט בהכרעת הדין, הסכמה זו בוצעה, בחלקה העיקרי, והועברו ליש הפצות עבודות בהיקף משמעותי ביותר של 3.4 מיליון ₪.

113. מר כהן הורשע גם בעבירה לפי סעיף 48 לחוק התחרות, ביחס למכרז משכ"ל והסכמות נוספות שגיבשו הסיטונאים, כמפורט בפרק בהכרעת הדין העוסק באישום השישי. עניינה של עבירה זו בהפרת החובה המוטלת על נושא משרה בתאגיד לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירה לפי החוק,

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

בידי התאגיד או עובד מעובדיו (ראו סעיף 48(א)). מהכרעת הדין עולה כי ביחס להסכמה בין הסיטונאים לגבי שיעור ההנחות, קיבל מר כהן דיווח מבנו, שי.

114. בהשלמה לאמור אוסיף, כי חלקו היחסי של מר כהן בגיבוש ההסדרים הכובלים היה מצומצם, יחסית. יש הפצות היא אחת מן החברות הקטנות, יחסית, בענף. עם זאת, לצורך גיבושו של הסדרים כובלים בני קיימא, הייתה חשיבות לכך שכל הסיטונאים המשמעותיים, ובהם יש הפצות, יהיו חלק מן ההסדרים.

115. לטענת ההגנה, יש הפצות לא הייתה צד להסדרים מושא כתב האישום שנקשרו קודם למכרז מרמנת, ומכך עולה כי היא גורם שיצר תחרות. ברם, אין בפניי תשתית של ממש המאפשרת קביעת ממצא בדבר תפקידה של יש הפצות כמחוללת תחרות בשוק. משכך, לא אוכל לייחס משקל רב לטיעון זה.

116. עוד טוענת ההגנה, כי כבר עם קבלת מסמכי המכרז, מר כהן הפנה את תשומת הלב לכך שיש לתקן את סוגיית האחריות לתשלום. ההגנה מפנה בהקשר זה למוצג נ/25, בו ביקשה יש הפצות לתקן עניין זה. בהכרעת הדין נקבע, כי מר כהן התבטא באופן דומה בכנס ספקים. לטענת ההגנה, הדברים מתיישבים עם ראיות בדבר שנאת הסיכון של מר כהן. ברם, כל אלה אינם יכולים להסביר, או להצדיק, השתתפות בשיבה של הסיטונאים, בה הודיעו הנוכחים איש לרעהו על כוונותיהם התחרותיות, וגיבשו בדרך זו הסדר כובל. במצב זה, אין הדברים יכולים לגרוע מאחריותו הפלילית של מר כהן, כפי שנקבעה בהכרעת הדין. אשר לטענה כי הנאשמים לא סברו שהם עושים דבר מה בלתי חוקי, לדברים יש הד בהכרעת הדין. יש לכך משקל בשלב זה של הדיון. עם זאת, המשקל אינו רב, שכן במוקד מצויה הפרת הדין, ולא השקפתם האישית של הנאשמים אודות תוכנו של הדין.

117. מר כהן טוען, כי חומרתו של ההסדר הכובל שגובש לגבי מכרז מרמנת פחותה, הואיל והחרמת המכרז פירושה חזרה לכוחות השוק. טענה זו אינה מהווה מענה של ממש לחומרה שהייתה טמונה בהסדר הכובל, עליה עמדתי הן בהכרעת הדין, הן במתואר לעיל. אזכיר, כי מדובר בהסדר אשר ביקש לסכל מכרז שנועד לקדם מטרה חברתית מובהקת, ובתוך כך להשיא את רווחי הנאשמים. במצב זה, טענה זו אינה מסייעת במידה ממשית לנאשמים.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

118. בהתחשב בכל האמור, אני קובע כי מתחם העונש ההולם בעניינו של מר כהן עומד על 2 – 4 חודשי מאסר לריצוי בפועל, בין כותלי הכלא; קנס כספי בסך של 50,000 ₪ - 70,000 ₪; מאסר על תנאי; ופסילה מכהונה כדירקטור בחברות ציבוריות.

119. אשר לעונש המתאים. מר כהן הוא אדם מבוגר, כבן 74. הוא נשוי מזה כארבעים שנה, אב לשניים, סב לארבעה. אין לו עבר פלילי כלשהו. נוכח לוחות הזמנים לניהול ההליך, החל משלב החקירה, יש אחיזה לטענה כי ברמה האישית הוא משלם מחיר כבד על התמשכות ההליך. בכל הנוגע לשיקול זה, שעניינו חלוף הזמן, יש יסוד לטענה, כי בהתנהלותה סייעה ההגנה בניהול יעיל ואפקטיבי של ההליך. אף כי עיקר טענותיה נדחו בהכרעת הדין, לחלקן נמצא יסוד, ומכל מקום לא ניתן לקבוע כי היה מדובר בהגנת סרק. מן החומר שהוצג עולה, כי מר כהן מתמודד עם בעיות בריאות, ובכלל זה בעיות לב, מחלת סכרת, ובעיות בעיניו. בלא להקל בכל אלה ראש, אין מדובר במצב בריאותי חריג, העשוי להצדיק חריגה ממתחם הענישה. אין בהקשר זה טענה, או תשתית, כי מאסר בין כותלי הכלא עלול לקצר את תוחלת חייו. במכלול נסיבות אלה, בכוונתי לגזור על מר כהן עונשים המצויים מתחת לאמצע מתחם הענישה.

120. אני גוזר, אפוא, על מר כהן את העונשים הבאים:

א. 75 ימי מאסר בפועל, בין כותלי הכלא.

ב. מאסר על תנאי לתקופה של 3 חודשים, אשר ירוצה בפועל אם הנאשם יבצע עבירה על חוק התחרות במשך תקופה של 12 חודשים, שתחילתה ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

ג. קנס כספי בסך של 55,000 ₪.

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ד. פסילה מלשמש כדירקטור בחברה ציבורית לפי סעיף 226(א1) לחוק החברות, וזאת למשך חמש שנים, אשר תחילתן ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

121. נאשם מס' 10, ש.י. בהכרעת הדין, הורשע שי בעבירות של צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות, ביחס למכרזי מרמנת ומשכ"ל, מושא האישומים החמישי והשישי. ההרשעה במסגרת האישום השישי סבה גם על תיאומים נוספים, שעניינם שיעורי ההנחה שיינתנו על ידי הסיטונאים. תיאומים אלה הושגו על פי בקשה של הסיטונאים הקטנים, קבוצה אליה משתייכת יש הפצות. אני מפנה בהקשר זה לקביעות המפורטות בהכרעת הדין, כמו גם למפורט לעיל ביחס לאישומים האמורים.

122. להשלמת התמונה אוסיף, כי מהכרעת הדין עולה, כי לא מילא תפקיד מרכזי בגיבוש ההסכמות. עם זאת, כמסבר לעיל, ההסכמות שירתו את האינטרסים של יש הפצות. הדברים אמורים במיוחד בתיאומים של שיעורי ההנחה, מושא האישום השישי. אוסיף, כי מהכרעת הדין עולה כי בכל הנוגע למכרז משכ"ל, שי הודיע על כוונותיה התחרותיות של יש הפצות לגב' חבז.

123. מהכרעת הדין עולה, כי בתקופה הרלוונטית התרחש תהליך של העברת המושכות בחברת יש הפצות, ממר כהן, אל ש.י. בנו. בה בעת עולה, כי ההחלטה לא לגשת למכרז מרמנת הייתה משותפת לו ולאביו; כי ש.י. עצמו הוא ששלח למרמנת רשימת הערות ושאלות הבהרה; וכי נשא דברים בעניין בכנס ספקים. עולה גם, כי ש.י. היה אורגן ביש הפצות במועדים הרלוונטיים למכרז מרמנת; הוא פעל בחברה במגוון רחב של פעילויות תוך שמילא תפקיד ניהולי; הוא ייצג אותה בהקשרים שונים; הייתה לו זכות חתימה מלאה בחברה; החלטות בחברה התקבלו בשיתוף פעולה של ש.י. ומר כהן; כך גם ההחלטה שלא לגשת למכרז מרמנת. בהמשך, מעורבותו של ש.י. בניהול החברה התגברה, והוא חתם כמנהל על מסמכים שונים. באופן התואם זאת, הוא הציג עצמו בחקירה (2013) כמנהל בחברה וכמי שמקבל החלטות בה עם אביו, ולעתים גם על דעת עצמו. לא למותר להוסיף, כי מדובר בחברה משפחתית, ובאופן קורלטיבי, מוטת השליטה בה הייתה מצומצמת. ביחס למכרז משכ"ל, היה ש.י. הגורם היחיד מטעם יש הפצות, אשר נטל חלק בפגישות של הסיטונאים בהן נקשרו ההסדרים הכובלים. הוא אף התייחס להחלטה שלו שלא לגשת למכרז האמור. בתוך כך, יש יסוד

בית המשפט המחוזי בירושלים בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

לטענת המאשימה, כי התנהלותו של שי בחקירותיו עולה בקנה אחד עם מודעות שלו לפסול במעשיו.

124. שי אינו צד לשיחות המוקלטות בין הסיטונאים אגב מכרו משכ"ל. שיחה עמו נזכרת באחת מאותן שיחות, כמפורט בהכרעת הדין. אזכיר, כי מדובר בשיג ושיח, שעניינו, בין השאר, בביצוע ההסכמה אליה הגיעו הצדדים שלא לגשת למכרו משכ"ל. יש יסוד לטענת ההגנה, כי על פי הדברים שנאמרו, היה שי אמור לחזור עם תשובה לגבי כוונותיה של יש הפצות. אין אינדיקציה בראיות, כי הוא פעל בדרך זו. עדותו של שי, כי לא פעל כך, התקבלה במסגרת הכרעת הדין. לכך יש משקל מסוים לטובתו, הגם שהדבר אינו גורע מחלקו בגיבוש ההסדרים הכובלים.

125. נוכח כל אלה, אני קובע כי מתחם הענישה בעניינו של שי עומד על 5 – 8 חודשי מאסר, לריצוי בין כותלי הכלא, ועל קנס בשיעור של 70,000 – 120,000 ₪; מאסר על תנאי; ופסילה מכהונה כדירקטור בחברות ציבוריות. מתחם הענישה בו נקבה המאשימה (8 – 16 חודשי מאסר לריצוי בפועל) מופרז לחומרה. בה בעת, מתחם הענישה בו נקבה ההגנה מופרז לקולה, ולא ניתן לקבלו.

126. אשר לעונש המתאים. שי הוא כבן 37. הוא נשוי ואב לשלושה ילדים, בני חמש, שנתיים, ומספר שבועות. אין לו עבר פלילי. הנסיבה האישית העיקרית שהוצגה בעניינו נוגעת לאלרגיה חריפה ומסכנת חיים בה לוקה בתו הבכורה, המחייבת השגחה מתמדת עליה ויכולת להגיב באופן מהיר ונכון במקרה הצורך. לשיקול זה יש משקל, ומה גם שבמשפחתו של שי ילדים צעירים נוספים. עם זאת, ניתן להבין כי את משימת ההשגחה יכול לבצע כל מבוגר אחראי עם ההכשרה המתאימה. כך, מבוצעת המשימה, עת נמצאת בתו של שי במסגרת לימודית, על ידי סייעת. יוצא, כי מדובר בעניין שניתן למצוא לו פתרון מעשי. ככזה, הוא אינו נופל לגדר הנסיבות החריגות, העשויות להצדיק סטייה לקולה ממתחם הענישה. בה בעת, מדובר בעניין המעצים במידה לא מבוטלת את הפגיעה הנובעת ממאסרו של שי. במצב זה, בדעתי לגזור על שי עונש ברף התחתון של המתחם, ככל שהדברים אמורים בעונש המאסר.

127. נוכח כל האמור, אני גוזר על שי את העונשים הבאים:

א. 5 חודשי מאסר בפועל, אשר ירוצו בין כותלי הכלא.

בית המשפט המחוזי בירושלים
בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

ב. מאסר על תנאי לתקופה של 6 חודשים, אשר ירוצה בפועל אם יעבור עבירה על חוק התחרות במשך תקופה של 24 חודשים שתחילתה ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

ג. קנס בסך של 100,000 ₪, המביא בחשבון גם את העולה מן החומר ביחס למצבו הכלכלי של שי ומצבה של יש הפצות.

ד. פסילה מכהונה כדירקטור בחברה ציבורית לפי סעיף 226(א1) לחוק החברות, וזאת למשך חמש שנים, אשר תחילתן ביום שחרורו מן המאסר בפועל בין כותלי הכלא שהוטל עליו בתיק זה.

128. נאשמת מס' 11, יש הפצות. מבחינת מעמדה בשוק, יש הפצות היא סיטונאית קטנה יחסית. חלקה בשוק גדול מזה של מדע. מן החומר עולה כי היא רווחית יותר, במידה של ממש. בינה לבין מדע וספר לכל קיים שוני מהותי, שכן יש הפצות הורשעה בשתי עבירות בלבד. בהקשר זה אני מביא בחשבון כי מדובר בעבירות המהוות חלק מרכזי בכתב האישום. חלקם של מר כהן ושי בגיבוש ההסדרים הכובלים בהם הורשעו קטן מזה של הגב' חבז, אשר פעלה מטעם ספר לכל. הוא אינו שונה מהותית מחלקו של מר שפר. בניגוד למדע, יש הפצות לא נטלה אחריות למעשיה בשלב מוקדם, וניהלה הליך בו הורשעה בעבירות שיוחסו לה. לצד זאת, אני זוקף לזכותה את החרטה שבוטאה על ידי מר כהן ושי בדבריהם בשלב הטיעונים לעונש. בסיכומם של דברים, אני קובע כי מתחם העונש בעניינה יעמוד על קנס בגובה 200,000 ₪ - 350,000 ₪, וכן התחייבות שלא לבצע עבירות. בהתחשב בכלל השיקולים, ייגזר עונש באמצע המתחם. החברה תשלם, אפוא, קנס בסך של 275,000 ₪. כמו כן, תחתום החברה על התחייבות בסך של 100,000 ₪ שלא לבצע עבירות על חוק התחרות או עבירות מרמה, וזאת במשך תקופה של 18 חודשים שתחילתה ביום גזר דין זה.

129. זכות ערעור לבית המשפט העליון תוך 45 ימים, ביחס לנאשמים שעניינם הסתיים.

בית המשפט המחוזי בירושלים
בפני כב' השופט עודד שחם

ת"פ 54822-08-15 מדינת ישראל נ' כהן ואח'

130. הממונה על עבודות השירות ימסור עד ליום 14.4.21 חוות דעת בעניין התאמתו של מר זלוף לביצוע עונש מאסר בעבודות שירות.

ניתן היום, א' ניסן תשפ"א, 14 מרץ 2021, בנוכחות הצדדים.

עודד שחם, שופט